

KOKEMUKSIA RYHMÄN OHJAA- MISESTA AMMATILAISEN JA KO- KEMUSASIAANTUNTIJAN YHTEIS- TYÖNÄ

Katja Sillman

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2015
Sairaanhoitajan koulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitajan koulutus

KATJA SILLMAN

Kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä

Opinnäytetyö 51 sivua, joista liitteitä 13 sivua
Huhtikuu 2015

Mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisessä yhtenä tavoitteena on kokemusasiantuntijoiden ja vertaistoimijoiden mukaan ottaminen palveluiden suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa asiakasosallisuuden lisäämiseksi. Verkottaja 2013-2016 on A-klinikkasäätiön hanke, jonka tavoitteena on ollut kehittää päihde- ja mielenterveysjärjestöjen ja toimijoiden yhteistyötä ja osaamista sekä lisätä vertais- ja kokemusasiantuntijoiden osallisuutta. Verkottaja –hanke toteutti Tampereella ”Ryhmänohjauksen yhteiskehittäminen –valmennuksen” syksyllä 2014. Opinnäytetyön prosessiin kuului osallistuminen edellä mainittuun koulutukseen sekä ryhmän ohjaaminen yhteistyössä kokemusasiantuntijan kanssa.

Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata ryhmänohjausprosessia hoitoalan ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa yhdestä ryhmästä ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä. Tiedon perusteella voidaan kokemusasiantuntijatoimintaa lisätä Tampereen mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Opinnäytetyön tehtävänä oli selvittää millaisia olivat ammattilaisen kokemukset ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa, millaisia olivat kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa ja millaisia olivat ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli laadullinen tutkimus. Aineistona käytettiin ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kirjoittamia päiväkirjoja ryhmänohjausprosessista. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää käyttäen.

Opinnäytetyön tuloksissa sekä ammattilaisen että kokemusasiantuntijan kokemuksissa korostuivat yhteistyöhön ja rooleihin liittyvät asiat. Yhteistyön aloittaminen oli positiivinen ja haasteellinen kokemus. Ammattilaisen rooli oli olla vastuussa ryhmänohjausprosessista ja hoidollisuudesta ryhmässä. Kokemusasiantuntijan rooliksi muodostui tuoda kokemuksellista tietoa ryhmään ja kannustaa ryhmäläisiä avoimuuteen keskustelussa. Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista liittyivät keskeisesti yhteistyön muodostumiseen, ryhmänohjausprosessin eri vaiheisiin ja kokemusasiantuntijan merkityksellisiin kokemuksiin.

Opinnäytetyön tuottama tieto on arvokasta vastaavien yhteistyösuhteiden luomiselle tulevaisuudessa. Kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten yhteistyötä tulisi tutkia lisää, jotta saadaan vielä enemmän tietoa erilaisten yhteistoimintamallien kehittämiseksi.

Asiasanat: hoitotyön ammattilainen, kokemusasiantuntija, mielenterveys, ryhmänohjaus, yhteistyö

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing and Health Care

KATJA SILLMAN

Experiences in Running a Group in Mental Health Settings: Collaboration Between Nursing Professional and Service User

Bachelor's thesis 51 pages, appendices 13 pages
April 2015

One of the aims in development of mental health and substance misuse services is to increase service user participation in planning, delivering and monitoring of the services to enhance the service user involvement. Verkottaja 2013-2016 is a project in A-klinikka (substance misuse services) to improve and develop professional skills and increase the service user involvement. Verkottaja-project training took place in Tampere during autumn 2014. Participating in the training as well as running a group with a service user was part of the writing process of the thesis.

The purpose of this study was to describe the process when running a group in collaboration between nursing professional and service user. The objective of the thesis was to understand and produce information about the experiences the service user and professional had when working and running a group together. The information produced from this experience can be used as a basis from which to increase service user involvement in Tampere Mental Health and Substance Misuse Services. The purpose of the study was to gain information of the experiences of the professional and service user from running the group, working with each other and the process in whole. This was a qualitative study. The data were drawn from diaries that were written by the professional and the service user during the process of running the group. The data were analyzed using qualitative content analysis.

The findings emphasized the importance of roles and collaborative work from the professional point of view. However the experiences of the professional and service user were similar, drawing the attention to the development of collaborative work, the process of running the group and also service user's own meaningful experience of the process. The beginning of the working relationship between the professional and service user was at the same time positive and challenging. The role of the professional was to ensure the quality of the care in the group and that goals (of the group) were met. The service user brought his own experiences in the group as well as encouraged the group members to talk openly.

Further research is required when developing similar kind of collaboration and co-working between nursing professionals and service users.

Key words: collaborative work, group therapy, mental health, nursing professional, service user

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET.....	8
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
3.1	Ryhmänohjausprosessi.....	9
3.1.1	Ryhmä	9
3.1.2	Hoidollinen ryhmä	10
3.1.3	Ryhmädynamiikka	11
3.1.4	Ryhmän vaiheet.....	13
3.1.5	Ryhmänohjausprosessin eteneminen	14
3.1.6	Ryhmähoito Päiväsairaala 3:ssa.....	15
3.2	Hoitotyön ammattilainen	16
3.3	Kokemusasiantuntija.....	17
4	MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	20
4.1	Laadullinen tutkimus	20
4.2	Aineiston keruu.....	21
4.3	Aineiston analysointi	21
4.3.1	Ammattilaisen päiväkirjan analysointi.....	22
4.3.2	Kokemusasiantuntijan päiväkirjan analysointi	24
4.3.3	Aineiston analysointi ryhmänohjausprosessin näkökulmasta.....	25
5	TULOKSET	27
5.1	Ammattilaisen kokemuksia ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa.....	27
5.1.1	Kokemuksia yhteistyöstä	27
5.1.2	Kokemuksia rooleista.....	29
5.2	Kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa.....	30
5.2.1	Kokemuksia yhteistyöstä ammattilaisen kanssa	30
5.2.2	Kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta	31
5.2.3	Kokemuksia ammattilaisen roolista yhteistyössä.....	31
5.3	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista.....	32
5.3.1	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia yhteistyön muodostumisesta	32
5.3.2	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmänohjausprosessin eri vaiheista	34
5.3.3	Kokemusasiantuntijan merkityksellisiä kokemuksia	38
6	POHDINTA.....	40

6.1 Opinnäytetyön eettisyys	40
6.2 Opinnäytetyön luotettavuuden arviointia.....	41
6.3 Tulosten tarkastelua	42
6.3.1 Ammatilaisen kokemuksia ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa.....	42
6.3.2 Kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa.....	44
6.3.3 Ammatilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia koko ryhmänohjausprosessista	45
6.4 Kehittämissuhteet.....	47
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	52
Liite 1. Tietoinen suostumus –lomake.....	52
Liite 2. Sisällön analyysin eteneminen: Taulukko 8	54
Liite 3. Sisällön analyysin eteneminen: Taulukko 9.	59
Liite 4. Sisällön analyysin eteneminen: Taulukko 10	62

1 JOHDANTO

Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma Mieli 2009 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009) painottaa mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisessä asiakkaan aseman vahvistamista. Yhtenä ehdotetuista keinoista asiakasosallisuuden vahvistamisessa on kokemusasiiantuntijoiden ja vertaistoimijoiden mukaan ottaminen mielenterveys- ja päihdetyön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. WHO (2013, 10-12, 14) tuo esille tarpeen antaa mielenterveyskuntoutujille virallinen asema niin tutkimuksen kuin käytännön toteutuksien kaikissa prosessivaiheissa, jotta ihmiset saisivat sellaista hoitoa kuin tarvitsevat.

Ryhmämuotoisessa hoidossa kokemusasiiantuntija voi toimia ammattilaisen työparina ja vertaisohjaajana. Eräs kokemusasiiantuntijan tärkeimmistä tehtävistä on oman tarinan kertominen sairastumiseen ja toipumiseen liittyen. Yleensä ryhmäläiset ja ammattilaiset kokevat vertaisohjaajan auttavan ryhmän vuorovaikutuksessa. Lisäksi kokemusasiiantuntija kannustaa, tukee ja rohkaisee ryhmäläisiä heidän omassa toipumisessaan ja kuntoutumisessaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013,14.)

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata ryhmänohjausprosessia hoitoalan ammattilaisen ja kokemusasiiantuntijan yhteistyönä. Opinnäytetyön aiheen esitti A-klinikkasäätiön Verkottaja 2013-2016- hanke (Verkottaja 2013), jonka tavoitteena on ollut muun muassa kehittää päihde- ja mielenterveysjärjestöjen yhteistyötä ja osaamista sekä lisätä vertais- ja kokemusasiiantuntijoiden osallisuutta päihde- ja mielenterveyspalveluissa. Opinnäytetyö tehtiin Verkottaja- hankkeelle ja yhteistyökumppanina on ollut Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalvelut.

Opinnäytetyön tehtävinä oli selvittää millaisia olivat ammattilaisen kokemukset ryhmän ohjaamisesta kokemusasiiantuntijan kanssa, millaisia olivat kokemusasiiantuntijan kokemukset ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa ja millaisia olivat ammattilaisen ja kokemusasiiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista. Tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa yhdestä ryhmästä ammattilaisen ja kokemusasiiantuntijan yhteistyönä. Tiedon perusteella voidaan lisätä ja kehittää kokemusasiiantuntijoiden käyttöä Tampereen mielenterveys- ja päihdepalveluissa, erityisesti Päiväsairaala 3:ssa.

Verkottaja-hankkeen yksi osa oli ”Ryhmän ohjaamisen yhteiskehittäminen- valmennus”. Valmennus oli viitenä päivänä toteutettava ryhmän ohjaamistaitoihin keskittyvä koulutus, johon osallistui kokemusasiantuntijoita ja ammattilaisia Tampereen alueelta. Tämän opinnäytetyön prosessiin kuului osallistuminen edellä mainittuun koulutukseen sekä ryhmän ohjaaminen yhteistyössä kokemusasiantuntijan kanssa. Ryhmän ohjaaminen toteutettiin Tampereen mielenterveys- ja päihdepalveluiden Päiväsairaala 3:ssa osana hoitopaikan ryhmätarjontaa marras- joulukuussa 2014. Ryhmäkertoja oli yhteensä viisi ja kyseessä oli niin sanottu suljettu ryhmä. Ryhmänohjausprosessin aikana sekä ammattilainen että kokemusasiantuntija pitivät päiväkirjaa, jotka toimivat tämän opinnäytetyön aineistona.

Opinnäytetyö antoi minulle mahdollisuuden tutustua kokemusasiantuntijatoimintaan sekä teoriassa että käytännössä. Psykiatrisena sairaanhoitajana olen tehnyt melko vähän yhteistyötä kokemusasiantuntijoiden kanssa, mutta toiveenani on että tämän opinnäytetyöprosessin avulla löytäisin vakiinnutettavia käytäntöjä yhteistyön lisäämiseksi.

2 TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata ryhmänohjausprosessia hoitoalan ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä.

Opinnäytetyön tehtävät olivat:

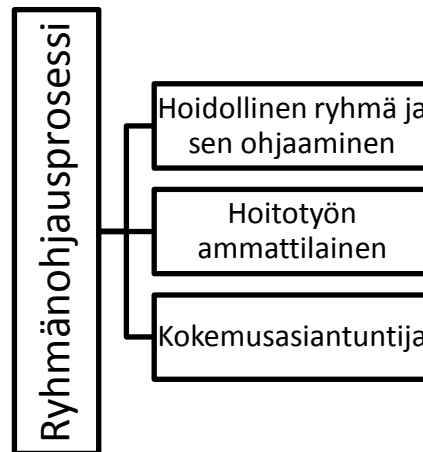
1. Millaisia ovat ammattilaisen kokemukset ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa?
2. Millaisia ovat kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa?
3. Millaisia ovat ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista?

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa yhdestä ryhmästä ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä. Tiedon perusteella kokemusasiantuntijoiden käyttöä voidaan lisätä ja kehittää Tampereen mielenterveys- ja päihdepalveluissa, erityisesti Päiväsairaala 3:ssa.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön teoreettisissa lähtökohdissa kerrotaan ryhmänohjausprosessista ja sen osaluista, kokemusasiantuntijuudesta sekä hoitotyön ammattilaisen määritelmästä. Kuviossa 1 havainnollistetaan teoreettisten käsitteiden yhteyttä toisiinsa.

KUVIO 1. Teoreettiset lähtökohdat

3.1 Ryhmänohjausprosessi

3.1.1 Ryhmä

Kaikilla ihmisillä on kokemuksia ryhmistä. Ihmiselle on luontaista hakeutua muiden ihmisten pariin ja tarve kokea yhteyttä heihin. Yhteyden kokemus auttaa ihmistä löytämään oman paikkansa yhteisössä ja yhteiskunnassa. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 14.) Kaikki ihmisjoukot eivät ole ryhmiä (Niemistö 2007, 16), vaan ryhmäksi voidaan kutsua joukkoa ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään, joilla on jokin yhteinen tavoite ja jotka tietävät kuuluvansa ryhmään. Muita ryhmän tunnusmerkkejä ovat sen koko, rajat, tarkoitus, säännöt, työnjako, roolit ja johtajuus. (Kopakkala 2011, 36.)

Ryhmiä voidaan jaotella ja nimetä muun muassa ryhmän rakenteiden ja toiminnan tarkoituksen mukaan. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 17.) Työelämässä on aina käytetty ryhmiä, joskin ryhmädynamiikkaa niissä on alettu tarkastella vasta tällä vuosisadalla. Koulutus

tapahtuu ryhmässä peruskoulusta ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Lisäksi on monenlaisia kuntoutusryhmiä, harrasteryhmiä ja ihmissuhderyhmiä. (Niemistö 2007, 26-29.) Kaukkila ja Lehtonen (2007, 18) kuvaavat lisäksi toiminnallisista-, keskustelu-, vertais-, suru- ja hoidollisista ryhmistä.

Ryhmien toimintaa on tutkittu paljon. Niiden toiminnassa on havaittu säännönmukaisuuksia ja käyttäytymismalleja, jotka toistuvat ja jonka varassa ryhmä toimii. Näiden tunteminen auttaa ohjaajaa ennakoimaan ryhmän toimintaa ja vaikuttamaan siihen. Ryhmässä tapahtuu vuorovaikutusta ja kommunikaatiota monella tasolla ja se ei aina ole selkeästi näkyvää tai ymmärrettävää. Tällöin puhutaan ryhmäilmiöistä ja ryhmädynamiikasta. (Kopakkala 2011, 37; Niemistö 2007, 16-17.)

3.1.2 Hoidollinen ryhmä

Tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä hoidollinen ryhmä kuvaamaan hoitopaikassa tehtävää ryhmähoitoa. Suomessa ryhmähoitoa on kehitetty ja käytetty jo yli 60 vuotta sosiaali- ja terveydenhuoltoaloilla. Ryhmähoidossa keskeisenä menetelmänä on yleensä keskustelu. Keskustelua voidaan käyttää ainoana menetelmänä tai sitä voidaan yhdistää esimerkiksi johonkin toimintaan. Ryhmähoitoa voidaan toteuttaa erilaisten mallien mukaan. Näitä malleja voivat olla esimerkiksi aihekeskeinen-, vertais- tai psykoterapeuttinen ryhmä. (Vilen, Leppämäki & Ekström, 2008, 269-270.)

Psykoterapia on pitkäjänteistä mielen hoitamista, jossa ihmistä autetaan käsittelemään henkilökohtaisia ongelmiaan (Niemistö 2007, 24). Ryhmäpsykoterapia perustuu siihen, että ihminen pyrkii toimimaan terapiassa samalla tavalla kuin muussakin elämässään. Terapiaryhmässä näitä toimintatapoja ja suhteita muihin ihmisiin voidaan tarkastella. (Kopakkala 2011, 17.) Ryhmäpsykoterapiasuuntauksia on useita kuten muitakin psykoterapiasuuntauksia. Tunnetuimmat ja käytetyimmät ryhmäpsykoterapiat Suomessa ovat analyyttisesti suuntautunut ryhmäpsykoterapia ja kognitiivinen ryhmäpsykoterapia. (Huttunen & Kalska 2012, 166-185.)

Ryhmähoidolla on monia hyviä puolia. Ryhmässä voidaan hoitaa useita ihmisiä yhtä aikaa, ryhmäläiset pääsevät jakamaan kokemuksiaan ja tunteitaan ja oppivat toisiltaan.

(Williams 2014, 190-194.) Rissanen (2007, 176) toteaa ryhmässä olemisen olevan merkityksellistä kuntoutumisessa psyykkisestä sairaudesta. Ryhmässä jakaminen ja kuuntelu tuovat ryhmään osallistuvalla toivoa sekä kokemuksen että henkilö ei ole asioidensa kanssa yksin.

Ryhmämuotoisessa hoidossa kokemusasiantuntija voi toimia ammattilaisen työparina ja vertaisohjaajana. Eräs kokemusasiantuntijan tärkeimmistä tehtävistä on oman tarinan kertominen sairastumiseen ja toipumiseen liittyen. Yleensä ryhmäläiset ja ammattilaiset kokevat vertaisohjaajan auttavan ryhmän vuorovaikutuksessa. Lisäksi kokemusasiantuntija kannustaa, tukee ja rohkaisee ryhmäläisiä heidän omassa toipumisessaan ja kuntoutumisessaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013.)

3.1.3 Ryhmädynamiikka

Ryhmän jäsenten välillä tapahtuu vuorovaikutusta ja kommunikaatiota monella eri tasolla. Vuorovaikutustilanteissa yksilöt vaikuttavat toisiinsa ja vastaavat toistensa käyttäytymiseen sen mukaan, miten ovat tilanteen tulkinneet. Ryhmässä nämä tilanteet ovat jatkuvia ja vaikuttavat toisiinsa. Tällaisista ryhmäilmiöistä kutsutaan ryhmädynamiikaksi. Sillä tarkoitetaan ryhmän sisäisiä voimia ja tunteita, joka ei ole ryhmän perustehtävän mukaista toimintaa ja josta ryhmän jäsenet eivät aina ole tietoisia. (Kopakkala 2011, 37-38; Niemistö 2007, 17-19.)

Sanonta ”Ryhmä on enemmän kuin jäsentensä välinen summa” on tuttu monille ihmisille. Myös tällä sanonnalla on tarkoitus kuvata ryhmän monimuotoisuutta ja moniulotteisuutta. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 27.) Ryhmää voidaan käyttää voimavarana, kun sen edellytykset kuten ryhmään kuuluminen ja yhteinen tavoite täyttyvät (Kyngäs ym. 2011, 105). Kopakkalan (2011) mukaan on tutkimuksia, joissa on todettu ihmisen toimivan tehokkaammin ryhmässä, kun hän uskoo että ryhmässä työskentelystä seuraa jotain itselle tärkeää. Toisaalta ihmiselle on tyypillistä säästää voimiaan, jos oma panos ei ole ratkaiseva lopputulokseen nähden ja jos kaikki muutkin säästävät voimiaan. Tällöin ryhmä päinvastoin toimii vähemmän tehokkaasti kuin yksilö toimisi (Kopakkala 2011, 39-40).

Ryhmädynamiikkaan kuuluvat ryhmän erilaiset rakenteet. Näitä rakenteita ovat muun muassa ryhmän valta-, tunne-, viestintä- ja normirakenne. Lisäksi ryhmädynamiikkaan kuuluvat ryhmän puolustuskeinot ja vastustus. Puolustusmekanismit suojelevat ihmistä ja ovat normaaleja ihmisen keinoja sopeutua muutoksiin, kohdata vaikeita asioita elämässä ja käsitellä voimakkaita kielteisiä tunteita. Ryhmässä puolustusmekanismit ovat esimerkkejä yksilön ja ryhmän vastarinnasta. Yksilötasolla niihin turvautuvat sekä ryhmän jäsenet että ryhmän ohjaaja. Ryhmän vastarinta tarkoittaa ryhmän tietoista tai tiedostamatonta toimintaa, joka estää tai hankaloittaa ryhmän perustehtävän tekemistä. Myös vastarintaa ilmenee ryhmässä, ryhmän jäsenissä ja ohjaajassa. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 28, 80-84.)

Ryhmädynamiikkaa voi katsoa monelta eri kantilta. Eräs tunnetuimmista ryhmäilmiöitä tutkineista oli ryhmäteoreetikko Wilfred Bion. Hän kehitti teorian, jonka mukaan kaikissa ryhmissä on kaksi ryhmäkäyttäytymisen mallia, joihin vaikuttavat ihmisen puolustusmekanismit suojaen yksilöä liian suurelta ahdistukselta ryhmässä. Ryhmän jäsenet välittävät toisilleen jotain omasta tunnetilastaan ja sen seurauksena ryhmään syntyy yhtenäinen tunnelma ja asennoitumistapa. Bion puhui työryhmästä ja perusolettamusryhmistä. Työryhmä kuvaa ryhmän ilmastoja ja sitä tilaa, kun ryhmä toimii perustehtävän mukaisesti. Toinen ryhmän käyttäytymisen malli on Bionin mukaan perusolettamusryhmä, joka kuvaa ryhmän jäsenten asennoitumista ryhmän perustehtävää kohtaan. Perusolettamusryhmät toimivat epäedullisesti ryhmän tavoitteiden ja tehtävän saavuttamisen kannalta, koska ne vastustavat sitä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 28; Kopakkala 2011, 44-45.)

Perusolettamusryhmiä on Bionin mukaan kolme. Ensimmäinen perusolettamustiloista on riippuvainen ryhmä, jonka aikana ryhmäläiset olettavat, että ohjaaja päättää ja tekee kaiken heidän puolestaan. Ohjaajan ajatellaan olevan hyvä ja viisas, häntä ihailaan ja hänen huomiostaan kilpaillaan. Ryhmän jäsenet ovat hyvin passiivisia. Toinen on taistelu- ja pakoryhmä. Siinä on kiihtynyt, tyytymätön ja ärtynyt tunnelma. Ryhmä kokee olevansa uhattuna, syytä etsitään ryhmän sisältä tai ulkopuolelta. Pakotilassa ryhmän varsinaista tehtävää vähätellään ja vältellään. Kolmas perusolettamusryhmä on parinmuodostusryhmä, jolloin ryhmän tunnelma on viihtyisä ja toiveikas. Parin muodostavat kaksi ihmistä, joiden välistä keskustelua muut seuraavat. Parinmuodostusolettamus estää ryhmää työskentelemästä sen varsinaisen perustehtävän parissa. Näitä kaikkia perusolettamusryhmiä esiintyy hetkittäin myös hyvin toimivissa ryhmissä, kun esimerkiksi ryhmän työ-

tavoite on kaukainen tai tehtävä tuntuu liian vaikealta. Silloin ryhmän ohjaajan tulisi tiedostaa vallitseva perusolettamustila ja auttaa ryhmä takaisin sen varsinaisen perustehtävän pariin. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 29-30; Kopakkala 2011, 46-48.)

3.1.4 Ryhmän vaiheet

Ryhmä alkaa jostakin ja päättyy johonkin. Ryhmän ajallisia kehitysvaiheista kutsutaan ryhmän prosessiksi. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24.) Ryhmän vaiheita ja kehitystä kuvataan useasti Bruce Tuckmanin mallin mukaan, kuten Kopakkala (2011, 48-51) ja Niemistö (2007, 160-162) toteavat omissa ryhmiä käsittelevissä kirjoissaan. Ryhmän vaiheiksi nimetään muodostus-, kuohunta-, sopimis-, toiminta- ja lopettamisvaihe.

Ryhmän muodostusvaiheessa ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa, alkavat selvittää ryhmän tehtävää ja laativat vuorovaikutukselle sääntöjä. Puhutaan ryhmäytymisestä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24.) Ryhmäläiset ovat riippuvaisia ohjaajasta, vuorovaikutus on muodollista ja varovaista. Ilmapiiri on myönteinen ja turvallinen. Vähitellen ryhmän säännöt, menetelmät ja tehtävä alkavat hahmottua, vaikka oma asema voi tuntua epävarmalta ennen ryhmän tehtävän selkiytymistä. (Kopakkala 2011, 49.)

Kuohuntavaiheessa ryhmäläiset esittävät rohkeasti mielipiteitään ja keskustelevat asioista keskenään. Konfliktit ovat yleisiä tässä vaiheessa, mutta toisaalta myös normaaleja vaiheita ryhmässä. Ryhmän jäsenet voivat testata toisiaan ja ohjaajaa olemalla eri mieltä asioista. He voivat myös kyseenalaistaa ja vastustaa ryhmän tehtävää. Erimielisyyksien ratkaisu edellyttää kaikkien jäsenten osallistumista ja se on hyödyllistä ryhmän toiminnan kannalta. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 25; Kopakkala 2011, 49.)

Seuraava vaihe kuvataan sopimisvaiheeksi. Silloin ryhmän jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa kehittyy yhteenkuuluvuuden tunne, jolloin jäsenet hyväksyvät toistensa roolit ja erilaisuuden. Tunne ryhmään kuulumisesta ja yhteistoiminnasta kehittyy. Erilaisia näkemyksiä ja tunteita voidaan ilmaista melko vapaasti. Ilmapiiri vaikuttaa vapautuneemalta, vaikka avoimuus voikin olla näennäistä. Ryhmän jäsenet suojautuvat ottamalla käyttöön puolustusmekanismeja, joita yleensäkin vuorovaikutustilanteissa käyttävät. (Kopakkala 2011, 50.)

Hyvin toimiva ryhmä toimii kokonaisuutena ja sen jäsenet omaksuvat rooleja, jotka lisäävät ryhmän tehokkuutta (Niemistö 2007, 161). Ryhmä toimii tavoitteiden mukaisesti ja on omatoiminen. Ilmapiiri on avoin, joustava ja tehokas. Uusien jäsenten pääsy mukaan ryhmään on haasteellista tässä vaiheessa. Ryhmän lopettamisvaiheessa ryhmä päättää toimintansa. Ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa ja tunteet voivat olla hyvinkin vaihtelevia. (Kopakkala 2011, 51.)

3.1.5 Ryhmänohjausprosessin eteneminen

Ryhmänohjausprosessi alkaa jo ennen ryhmän kokoontumista. Ryhmän ohjaaja miettii ryhmän tarkoituksen sekä tavoitteen ja aloittaa ryhmän suunnittelun. (Niemistö 2007, 68-78.) Marttilan, Pokin ja Talvitie-Kellan (2008, 61-69) pro gradu -tutkielmassa esitellään ryhmänohjausprosessia kolmen vaiheen kautta. Näitä vaihteita ovat suunnittelu, kohtaaminen ja arviointi.

Suunnitteluvaihe on tärkeä osa ohjausprosessia, joka vaatii koulutusta ja kokemusta. Suunnittelutapoja on monenlaisia. Suurin osa suunnittelussa on tulevan ryhmän ajattelua, mutta jotkut ryhmän ohjaajat tekevät myös konkreettisia suunnitelmia paperille. Ryhmän ohjaaja ottaa suunnittelussa huomioon tulevan ryhmän jäsenet, koska yksilöt muodostavat ryhmän, ja ryhmän ohjaamisessa yksilöt on otettava huomioon omien ominaisuuksiensa kanssa. Kohtaamisvaiheella tarkoitetaan sitä tilannetta, kun ryhmänohjaaja konkreettisesti kohtaa ryhmän ja ryhmäkerta toteutuu. Kohtaamisessa on aloitus eli orientaatio ryhmäkertaan, keskiosa eli varsinainen ryhmän sisältö ja lopetus eli ryhmäkerran lopettaminen. Ohjausprosessissa myös arviointi on tärkeä osa ohjaamista. Ryhmäkerran arviointi voidaan liittää osaksi jo seuraavan ryhmäkerran suunnittelua. Näin arviointi mahdollistaa useammasta ryhmäkerrasta koostuvan ohjausprosessin jatkuvuuden. Arviointi toimii myös kehittämisen ja ohjaajan itsereflektion apuvälineenä. (Marttila, P. ym. 2008, 61-69.)

Ryhmä tarvitsee jonkun, joka huolehtii ryhmästä ja ohjaa sen toimintaa perustehtävän mukaisesti. Terveystieteiden ohjaustilanteissa ryhmän ohjaajana toimii usein hoitaja, jolla on asiantuntemusta ja riittävät ryhmänohjaustaidot. (Kyngäs ym. 2007, 107-108.)

Ryhmän ohjaajan tieto ja kokemus ryhmän vaiheista, rakenteista ja ryhmädynamiikasta helpottaa ryhmän ohjaamista ja auttaa ryhmää sen toimimisessa perustehtävän mukaisesti (Niemistö 2007, 67-82). Ryhmässä on monia hoitavia tekijöitä, joiden toteutumiseksi ryhmän ohjaaja toimii ja tekee erilaisia väliintuloja. Ohjaaja on tietoinen ryhmän kehitysvaiheista ja voi omalla toiminnallaan auttaa ryhmää näiden kehitysvaiheiden läpi. (Vilen ym. 2008, 274-276.)

Kyngäs ym. (2007, 108) korostavat ryhmän ohjaajan vastuuta ryhmän turvallisuudesta ja toimivuudesta. Ohjaajalla tulee olla ennen kaikkea herkkyyttä havaita ryhmän tarpeita ja kehitysvaiheita. Hänellä tulee olla tietoa ryhmädynamiikasta ja ryhmäilmiöistä. Ohjaaja huolehtii siitä, että ryhmä on tietoinen sen tavoitteista ja tehtävistä. Hän auttaa ryhmää toimimaan niiden mukaisesti, huolehtii ryhmän työnjaosta, ohjaa ryhmää eteenpäin ja antaa palautetta. Ryhmän ohjaaja toimii myös mallina vuorovaikutus- ja kommunikaatiotavoissa. Hänen tehtävänä on helpottaa ryhmäläisten välistä keskustelua.

Ryhmän ohjaajalla on myös hyvä olla tietoa erilaisista ryhmätyömenetelmistä. Menetelmät valitaan ryhmän tavoitteiden ja sisällön mukaan. Esimerkiksi toiminnalliset menetelmät ovat hyviä ryhmän alkuvaiheessa, kun ryhmäläiset ovat vieraita toisilleen ja toiminta ei ole vielä selkiytynyt. (Kyngäs ym. 2007, 111-112.)

3.1.6 Ryhmähoito Päiväsairaala 3:ssa

Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluissa toteutetaan psykiatrasta hoitoa hyvin monipuolisilla menetelmillä. Yksi näistä menetelmistä on ryhmämuotoinen hoito. Ryhmiä on tällä hetkellä kaikilla Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluiden poliklinikoilla. Ryhmämuotoinen hoito soveltuu erityisen hyvin päiväsairaalatyypiseen hoitopaikkaan. Päiväsairaaloita on Tampereella kolme. Jokaisella niistä on oma painopistealueensa. Päiväsairaala 3 on tehostetun avohoidon yksikkö, joka tarjoaa hoitoa 18-30 vuotiaille nuorille aikuisille, jotka kärsivät vakavista mielenterveyden häiriöistä. Potilaat tulevat Päiväsairaala 3:een aina lääkärin läheteellä ja hoitajakset kestävät keskimäärin viisi viikkoa. Päiväsairaala 3:ssa potilaille tarjotaan yhteisöhoitoa, yksilö-, perhe- ja ryhmäpsykoterapeuttista hoitoa sekä psykiatrasta kuntoutusta (Tampere 2015). Näky-

vin hoitomuoto on ryhmähoito. Kaikki päiväsairaalan ryhmät ovat niin sanotusti hoidollisia eli ne ovat tavoitteellisia ja suunniteltuja auttamaan potilaita heidän toipumisprosesseissaan.

3.2 Hoitotyön ammattilainen

Tässä opinnäytetyössä hoitotyön ammattilaisella tarkoitetaan sairaanhoitajaa, jolla on laillistettu oikeus toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä. Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira myöntää hakemuksen perusteella oikeuden harjoittaa terveydenhuollon ammattia Suomessa sekä Suomessa että ulkomailla koulutetuille terveydenhuollon ammattihenkilöille. Ammatinharjoittamiseen liittyviä oikeuksia ovat oikeus toimia laillistettuna terveydenhuollon ammattihenkilönä, oikeus käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä sekä rajoitettu ammatinharjoittamislupa. Lisäksi Valvira ylläpitää terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriä valvontatehtävien hoitamiseksi (Valvira.) Sairaanhoitajan ammatinharjoittamisoikeutta säätelevät myös Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/559) sekä asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994).

Sairaanhoitaja on korkeasti koulutettu hoitotyön ammattilainen. Sairaanhoitajan tehtävänä on edistää ja ylläpitää terveyttä, ennaltaehkäistä sekä hoitaa sairauksia ja lievittää ihmisten kärsimystä. Sairaanhoitajan työ on vastuullista ja usein myös itsenäistä työtä, joka perustuu hoitotieteeseen. Sairaanhoitajan toimintaa ohjaavat sairaanhoitajan eettiset ohjeet, jotka kuvaavat työn periaatteita ja sairaanhoitajan perustehtävää yhteiskunnassa. (Sairaanhoitajaliitto.)

Usein puhutaan ammatillisesta kasvusta, joka alkaa jo opiskeluaikana. Vuorilehdon, Larin, Kurjen ja Hätösen (2014, 56-57) mukaan ”ammatillisuus on sitä, että hallitsee työnsä teoreettiset ja käytännön taidot ja osaa soveltaa niitä. Siihen kuuluvat myös ammattilaisten keskenään käyttämät käsitteet ja normit.” Punkanen (2006, 173-175) tuo esille hoitotyön arvot, joista psykiatrisessa hoitotyössä korostuvat erityisesti luottamus, empatia, valta, välittäminen ja huolenpito. Nämä arvot ovat läsnä hoitajan ja potilaan välisissä vuorovaikutustilanteissa. Psykiatriseen hoitotyöhön kuuluu vähän konkreettisia toimenpi-

teitä. Hoitajan täytyy pystyä kohtaamaan potilas kiireettömästi, pysähtyä hänen ongelmiensa äärelle, pysähtyä kohtaamaan ja ottamaan vastaan ahdistavia asioita ja kaikkein tärkeimpänä pitää toivoa yllä rohkaisemalla potilasta eteenpäin.

Mielenterveysongelmiin haetaan apua terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisilta. Ammattilaisen rooli ja velvoitteet ovat erilaiset kuin apua hakevan läheisten. Ammattilaisen velvollisuus on huolehtia autettavan tarpeista, toiveista sekä hänen oikeuksistansa. Mielenterveyden järkkyyssä ihminen on usein hyvin herkkä ja haavoittuva. Hoitotyön ammattilaisen ja potilaan välinen vuorovaikutus on erittäin tärkeää. Mielenterveystyön etiikka on hyvä pitää mielessä jatkuvasti. (Vuorilehto ym. 2014, 53-56.)

3.3 Kokemusasiantuntija

”Kokemusasiantuntijoilla tarkoitetaan henkilöitä, joilla on omakohtaista kokemusta mielenterveys- ja päihdeongelmista, joko niistä itse kärsivänä, niistä toipuneena tai palveluita käyttäneenä tai omaisena tai läheisenä” (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 24). Tässä opinnäytetyössä kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan erityisesti mielenterveyden kokemusasiantuntijaa, jolla on kokemusta mielenterveydenhäiriöiden kanssa elämisestä oman tai läheisen psyykkisen sairauden vuoksi ja joka haluaa hyödyntää omia kokemuksiaan mielenterveystyössä (Jankko 2008).

Kokemusasiantuntijuuden perinne on lähtöisin potilasjärjestöistä, vapaaehtoistyöstä, tukihenkilötoiminnasta ja vertaistuesta. Vertaistuen ja kokemusasiantuntijuuden erona on esimerkiksi se, että vertaistoiminta on ollut vapaaehtoistyötä ja vastikkeetonta, kun taas kokemusasiantuntijatoiminta ei ole vapaaehtoistyötä ja siitä maksetaan palkkio tai palkkaa. Kokemusasiantuntijatoiminta on myös laaja-alaisempaa kuin vertaistoiminta. Kokemusasiantuntijatoimintaan kuuluu osallistuminen kouluttamiseen ja palvelujen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Rissanen 2013, 14.)

Kokemusasiantuntijuuteen kuuluu monia eri ulottuvuuksia. Kokemusasiantuntijan henkilökohtainen voimaantuminen, myönteinen vaikuttaminen ihmisten asenteisiin eri sairauksia kohtaan sekä leimautumisen väheneminen koetaan tärkeinä asioina. Kokemusasiantuntijatoimintaan osallistuminen on myös kuntouttavaa ja toiminta edistää osallistujan

hyvinvointia. Palvelujärjestelmien kannalta kokemusasiantuntijuudessa korostuu ”palveluiden tarvelähtöisyyden ja tuloksellisuuden edistäminen sekä vertaistuen merkitys ammatillisen toiminnan rinnalla”. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014, 6-8.)

Kokemusasiantuntija on yleensä omassa kuntoutumisessaan melko pitkällä ja hän on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen. Pelkkä kokemus ei riitä kokemusasiantuntijana toimimisessa. Kokemusasiantuntijakoulutuksen tavoitteena on antaa kokemusasiantuntijoille valmiuksia toimia yhteistyössä eri organisaatioissa toimivien ammattilaisten kanssa. Koulutuksesta huolimatta kokemusasiantuntijan toiminta perustuu hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa, taitoihinsa ja valmiuksiinsa. (Rissanen 2013, 14-18.)

Kokemusasiantuntija voi toimia hyvin erilaisissa tehtävissä, kuten esimerkiksi luennoitsijana, vertaisryhmän ohjaajana tai ammattilaisen työparina ryhmänohjauksessa. Mielen Avain –hankkeeseen osallistuneiden kokemusasiantuntijoiden tehtäviä olivat kokemuskouluttaminen, johon kuului oman tarinan kertominen, kokemusasiantuntijatoiminnasta kertominen sekä sen jalkauttaminen, ryhmän ohjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen työparina, vertaisryhmän ohjaaminen ja vertaistukitoiminta, palvelujen kehittäminen työryhmien jäsenenä sekä kokemusasiantuntijana toimiminen asiakastyössä. (Rissanen 2013,14.)

Kokemusasiantuntijatoiminta on tärkeä osa muun muassa Etelä-Suomen mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämishanke Mielen Avain –hanketta. Mielen avain on Sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelman hanke. Mielen avain –hankkeen päätehtävä on edistää eteläsuomalaisten mielenterveyttä ja päihteettömyyttä ja sen yhtenä osatavoitteena on osallisuuden lisääminen, jossa keskeisenä asiana on kokemusasiantuntijuuden kehittäminen. (Kurki 2013, 20.)

Kokemusasiantuntijatoiminnan käytännöissä on paljon vaihtelua eri puolella Suomea ja vakiintuneita käytäntöjä ei ole monessakaan paikassa. Kokemusasiantuntijuuteen ja vertaistoimijuuteen liittyviä työmuotoja etsitään ja kehitetään jatkuvasti (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 26). Tampereella on jo vakiintuneet toimintatavat kokemusasiantuntijoiden koulutuksessa. Muotialan asuin- ja toimintakeskus toteutti KAVERI-projektin vuosina 2001-2004. Sen tavoitteena oli tuoda esille ja hyödyntää kokemusperäistä tietoa ja näkökulmaa, jota mielenterveyskuntoutujilla, kuntoutujien omaisilla ja tukihenkilöillä on omien kokemuksiensa tuomana. (Korhonen 2004, 1-3.) Sen jälkeen vuosina 2005-2009

Muotialan asuin- ja toimintakeskus toteutti Kokemus tiedoksi- projektin, jonka tehtävänä oli välittää psyykkisesti sairastuneiden ja heidän omaistensa kokemuksia mielenterveydenhäiriöiden kanssa elämisestä ja kuntoutumisesta. Mielenterveydenhäiriöitä omakohtaisesti tuntevan ihmisen kertomus vaikuttaa kuulijaan eri tavalla kuin asiatieto. Kokemusasiantuntijoiden kertomukset lisäävät myönteistä suhtautumista mielenterveyden häiriöihin, normalisoivat asenteita ja vähentävät ennakkoluuloja. (Jankko 2009, 8-9.)

Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluissa on jo luotu käytäntöjä kokemusasiantuntijuuden hyödyntämiseksi. Kokemusasiantuntija on voinut toimia ammattilaisen työparina ryhmässä joko osan tai koko ryhmän keston ajan. (Hietala & Rissanen 2015.) Tällä hetkellä on menossa kokeilu, jossa kokemusasiantuntija voi osallistua potilasvastaanotolle ammattilaisen työparina.

4 MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan muun muassa ihmisten kokemuksia, tulkintoja, käsityksiä ja motivaatioita. Tarkoituksena on kuvata ihmisten näkemyksiä tutkimuskohteena olevasta aiheesta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 57.) Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan laadullinen tutkimus voidaan jakaa kuvaileviin, selittäviin tai arvioiviin tutkimuksiin. Laadullista tutkimusta käytetään tilanteissa, joissa tutkittavasta ilmiöstä ei ole aikaisempaa tietoa tai teorioita tai sitä on vähän (Kylmä & Juvakka 2007; Kananen 2014, 16-17). Laadullinen tutkimusmenetelmä sopi hyvin tähän opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena oli kuvata ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta Päiväsairaala 3:ssa.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on induktiivinen päättely, jolloin yksittäisestä asiasta tai tilanteesta tehdään havaintoja ja näistä havainnoista yhdistellään laajempia kokonaisuuksia. Tutkimuksessa kerätty aineisto antaa vastaukset tutkimuskysymyksiin, ei taustalla oleva teoria tai tieto. Puhutaan aineistolähtöisestä päättelystä. (Kylmä & Juvakka 2007, 22-23.)

Muita laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä ovat Kylmä & Juvakkaa (2007) mukaellen sitä ohjaavat kysymykset, tutkimustehtävien tarkentuminen tutkimusprosessin aikana, tutkijan kiinnostus osallistujien näkökulman ymmärtämiseen, osallistujien valitsemistapa ja osallistujien pieni lukumäärä. Lisäksi tutkimustehtävä voi tarkentua tutkimusprosessin aikana, aineiston kerääminen on mahdollista useilla eri menetelmillä, tutkijalla on läheinen kontakti osallistujiin ja aktiivinen rooli tutkimuksen aikana. Laadullisessa tutkimuksessa painotetaan luonnollisia olosuhteita tutkimuksen aikana sekä saadun tiedon keskittymistä kontekstiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 23-29.)

4.2 Aineiston keruu

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto voidaan kerätä haastattelemalla, kyselylomakkeilla, havainnoimalla sekä erilaisia dokumentteja tai muuta kirjallista aineistoa käyttäen. Kirjalliset materiaalit voidaan jakaa joukkotiedotuksen tuotteisiin ja yksityisiin dokumentteihin. Yksityisiä dokumentteja voivat olla esimerkiksi kirjeet, päiväkirjat ja muistelmat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71-84.), joita käytetään, kun ollaan kiinnostuneita saamaan tietoa ihmisen kokemuksista hänen näkökulmastaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 72.)

Päiväkirjaa voi käyttää aineistonkeruumenetelmänä yksinään tai yhdistettynä muihin aineistonkeruumenetelmiin. Päiväkirja voidaan ottaa tutkimuksen aineistoksi myöhemmin tai sen kirjoittaminen voidaan ohjata suoraan tutkittavaan asiaan liittyväksi. (Kylmä, & Juvakka 2007, 105.) Tällöin puhutaan tutkijan päiväkirjasta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 72).

Tähän opinnäytetyön prosessiin kuului, että ammattilainen ja kokemusasiantuntija tekivät sopimuksen yhteistyöstä ryhmänohjausprosessin aloitusvaiheessa. Ammattilainen kirjoitti päiväkirjaa omista kokemuksistaan ja myös kokemusasiantuntijaa pyydettiin kirjoittamaan päiväkirjaa, jossa hän kertoi vapaamuotoisesti kokemuksistaan ryhmänohjausprosessin aikana. Hän antoi opinnäytetyön tekijälle suostumuksensa päiväkirjan käytöstä tutkimusaineistona (ks. Liite 1). Aineistona käytettiin siis kahta tutkijan päiväkirjaa. Tarkoituksena oli kuvata kokemuksia yhdestä ryhmänohjausprosessista.

4.3 Aineiston analysointi

Aineisto analysoitiin ryhmänohjausprosessin päättymisen jälkeen käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää. Aineiston analysointi pyrittiin tekemään mahdollisimman objektiivisesti, systemaattisesti ja rajaten opinnäytetyöhön otettavat asiat tarkasti. Analysointiprosessin aikana aineistoa rajattiin monessa eri vaiheessa opinnäytetyön tarkoituksen ja tehtävien ohjaamana.

Aineistolähtöistä sisällön analyysiä voidaan kuvata kolmivaiheisena prosessina. Ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen, toinen ryhmittely ja viimeisenä teoreettisten

käsitteiden luominen johtopäätösten tekemistä varten. Tarkoituksena oli löytää vastaukset opinnäytetyön tutkimustehtäviin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-112.)

Analyysin tekeminen aloitettiin lukemalla molemmat päiväkirjat useaan kertaan. Seuraavaksi lähdettiin etsimään vastauksia opinnäytetyön tehtäviin tarkastelemalla aineistoa yhtä tehtävää kerrallaan. Seuraavissa alaluvuissa kuvataan analyysin eteneminen vaihe vaiheelta. Koska tässä opinnäytetyössä aineisto oli ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan päiväkirjat, päätettiin autenttiset ilmaisut jättää pois yksityisyyden suojaamisen takia.

4.3.1 Ammattilaisen päiväkirjan analysointi

Opinnäytetyön ensimmäinen tutkimustehtävä oli: ”Millaisia ovat ammattilaisen kokemukset ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa.” Ammattilaisen kirjoittama päiväkirja luettiin ja siihen tehtiin alleviivauksia, jotka vastasivat opinnäytetyön tehtävään. Kirjallisuudessa puhutaan analyysiyksikön valitsemisesta ennen analyysin aloittamista. Analyysiyksikkö voi olla sana, lause tai ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Tässä opinnäytetyössä analyysiyksiköksi valikoitui yleensä lause tai ajatuskokonaisuus, joka sisälsi useita lauseita. Seuraavaksi alleviivatut osiot eli alkuperäisilmaukset kirjoitettiin excel-taulukoon. Joitakin alleviivauksia jätettiin pois eli aineistoa rajattiin vielä enemmän tutkimuskysymyksen ohjaamana. Alkuperäisilmaukset käytiin vielä uudelleen läpi ja aineistoa rajattiin lisää. Jokaisesta alkuperäisilmauksesta muodostettiin taulukoon pelkistetty ilmaus eli tiivistys.

Pelkistettyjä ilmauksia alettiin ryhmitellä ja näistä ryhmittelyistä muodostui alaluokkia. (taulukko 1.) Tätä vaihetta voidaan kutsua myös klusteroinniksi, jolloin samaa asiaa tarkoittavat ilmaukset ryhmitellään luokiksi ja luokat nimetään sisältöä kuvaavilla käsitteillä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Alaluokkia muodostui 17 kappaletta.

TAULUKKO 1. Esimerkki alaluokan muodostamisesta

Pelkistys	Alaluokka
Uuteen ihmiseen tutustuminen vie paljon aikaa. Yhteistyö helpottuu vähitellen.	Yhteistyön muodostumiseen liittyviä ajatuksia ja tunteita
Yhteistyöstä alkaa muodostua käsitys	
Yhteistyö muotoutuu, jolloin luottamusta syntyy ja vuorovaikutus helpompaa	
Yhteistyö työ alkaa muodostua	
Yhteistyö tuntuu sujuvan hyvin.	
Yhteistyö sujuu hyvin, positiivinen tunne	
Pohdintaa kuinka vieraalle ihmiselle voi sanoa asioita	

Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä aineiston ryhmittelyä eli alaluokkien muodostamista seuraa vaihe, jolloin aineiston analyysissä edetään teoreettisten käsitteiden muodostamiseen. Tätä vaihetta Tuomi & Sarajärvi (2009) kutsuvat aineiston abstrahoinniksi. Niinpä alaluokkien ryhmittelyä jatkettiin edelleen ja niistä muodostui yläluokkia. Yläluokkia muodostui viisi, joista muodostui vielä kaksi pääluokkaa (ks. Liite 2). Seuraavassa on esimerkki analyysin etenemisestä (taulukko 2.).

TAULUKKO 2. Esimerkki yläluokkien ja pääluokan muodostamisesta.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Kokemusasiantuntija tuo ryhmään tärkeitä asioita vertaisen näkökulmasta	Kokemusasiantuntijan rooli	Kokemuksia rooleista
Kokemusasiantuntija tuo ryhmäkeskusteluun lisää avoimuutta ja syvällisyyttä		
Ammattilaisen vastuu ryhmästä	Ammattilaisen rooli	
Ammattilainen on ryhmän vastuunohjaaja, kokemusasiantuntija on ryhmän apuohjaaja		
Hoidollisuuden säilyttäminen ryhmässä		

4.3.2 Kokemusasiantuntijan päiväkirjan analysointi

Toisen opinnäytetyön tehtävän analyysi eteni samojen vaiheiden kautta kuin ensimmäisenkin. Toinen tehtävä oli: ”Millaisia ovat kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa.” Kokemusasiantuntijan päiväkirja luettiin uudelleen ja toisella lukukerralla tehtiin alleviivaukset opinnäytetyön tehtävän mukaan, joista alkupe- räisilmaukset poimittiin taulukkoon. Aineistoa rajattiin monessa eri vaiheessa. Alkupe- räisilmauksista muodostettiin pelkistetyt ilmaukset, joita ryhmittelemällä muodostettiin alaluokat asiakokonaisuuksien ja samankaltaisuuksien mukaan (taulukko 3.). Alaluokkia muodostui 10 kappaletta.

TAULUKKO 3. Esimerkki alaluokkien muodostamisesta

Pelkistys	Alaluokka
Ajatus, että on hieno mahdollisuus olla kokemus- asiantuntijana ryhmässä	Kokemuksia kokemusasian- tuntijuudesta
Tunne, että ammattina on kokemusasiantuntijuus	
Kokemus, että on mukana ja tuo kokemusasiantun- tijuutta esille	
Kokemus omasta kokemusasiantuntijuudesta	

Alaluokat ryhmittivät kolmeksi yläluokaksi, joka oli viimeinen taso tämän kysymyksen osalta (ks. Liite 3.). Taulukossa 4 on esimerkki yläluokan muodostamisesta.

TAULUKKO 4. Esimerkki yläluokkien muodostamisesta

Alaluokka	Yläluokka
Epäröintiä vuorovaikutustilanteissa toimimisesta	Kokemuksia yhteistyöstä ammattilaisen kanssa
Kokemus epäluottamuksesta	
Positiivisia kokemuksia yhteistyön sujumisesta	
Ajatuksia ja kokemuksia kommunikaatiosta am- mattilaisen kanssa	

4.3.3 Aineiston analysointi ryhmänohjausprosessin näkökulmasta

Kolmas opinnäytetyön tehtävä oli: ”Millaisia ovat ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista?” Tässä tehtävässä tarkasteltiin sekä ammattilaisen että kokemusasiantuntijan päiväkirjoja rinnakkain. Tekstissä oli näkyvissä jonkinlainen prosessinomaisuus, joka oli noussut esille ideana jo aikaisempia opinnäytetyön tehtäviä tarkasteltaessa. Aikaisempia analyysiyksiköitä pystyttiin osittain hyödyntämään, koska niihin oli koodattu prosessin vaihe. Päiväkirjat ja aikaisempien kysymysten analyysiyksiköt käytiin läpi ja näistä muodostuivat rinnakkaiset taulukot alkuperäisilmauksista molemmista päiväkirjoista. Analyysiyksiköt muodostuivat isommiksi kuin aikaisemmissa kysymyksissä, siten kokemusten prosessimaisuus nousi paremmin esille.

Pelkistykset tehtiin taulukkoon samalla tavalla rinnakkain prosessin vaiheen mukaan kuten alkuperäisilmauksetkin. Niihin merkittiin koodit, joiden mukaan aikajana kokemuksista oli helppo pitää järjestyksessä. Pelkistyksiä tehtäessä aineisto tiivistyi ja rajaamista tehtiin lisää. Seuraavaksi tehtiin ryhmittelyä, jossa etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksista. Yhdistäviä tekijöitä etsittiin koko aineistosta ja myös erikseen ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksista. Aineistoa pyrittiin tarkastelemaan mahdollisimman avoimesti ja neutraalisti. Ryhmittely osoittautui hyvin haasteelliseksi, koska aineistosta olisi voinut tehdä alaluokkia monella eri tavalla. Lopulta aineistosta muodostui alaluokat erikseen molemmista aineistoista. Alaluokkia muodostui 38 kappaletta. Taulukossa 5 on esitetty esimerkki alaluokkien muodostamisesta.

TAULUKKO 5. Esimerkki alaluokkien muodostuksesta

Pelkistys	Alaluokka
e. ammattilaista jännittää uusi ryhmä ja yhteistyö uuden ihmisen kanssa.	Uuden ryhmän aloittamiseen liittyviä tuntemuksia
2.sa. Uuden ryhmän aloittaminen tuntuu jännittävältä ja innokkuus kasvaa.	
r2a. Ammattilainen odottaa innoissaan ryhmän alkamista, koska viime kerrasta jäi hyvä mieli.	

Seuraavassa vaiheessa alaluokkia ryhmiteltiin yläluokaksi. Tässä vaiheessa aineistojen yhdistäminen onnistui ja melkein kaikissa yläluokissa on yhdistetty sekä ammattilaisen että kokemusasiantuntijan kokemuksia. Yläluokkia muodostui yhdeksän. Yläluokista

pystyi muodostamaan vielä pääluokat, joita tuli kolme kappaletta (ks. Liite 4.). Taulukoissa 6 ja 7 on esitetty esimerkit analyysin etenemisestä.

TAULUKKO 6. Esimerkki yläluokkien muodostamisesta

Alaluokka	Yläluokka
Ammattilaisen kokemuksia ryhmänohjausyhteistyön muodostumisesta	Ryhmänohjausyhteistyön muodostuminen prosessina
Ammattilainen kokee ohjaajien välisen keskustelun hyvänä ryhmän aikana	
Ammattilaisen kokemuksia ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa ryhmän alkuvaiheessa	
Kokemusasiantuntijan ajatuksia yhteistyöstä ryhmän ohjauksessa ryhmän alkuvaiheessa	
Kokemusasiantuntijan ajatuksia ryhmän ohjaamisen ja yhteistyön selkiintymisestä	

TAULUKKO 7. Esimerkki pääluokkien muodostumisesta

Yläluokka	Pääluokka
Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia yhteistyöstä	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia yhteistyön muodostumisesta
Ryhmänohjausyhteistyön muodostuminen prosessina	
Ammattilainen ja kokemusasiantuntija tekevät toisistaan havaintoja ryhmänohjausprosessin aikana	

Tämän opinnäytetyön tehtävän aineisto oli laajempi kuin kahden aikaisemman tehtävän aineisto. Siitä syystä aineiston analysoinnin taulukossa (ks. Liite 4) ei esitetä pelkistyksiä, jotta lukijan olisi helpompi seurata analyysin etenemistä raporttia lukiessaan.

5 TULOKSET

5.1 Ammatilaisen kokemuksia ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa

Ammatilaisen kokemukset jakautuivat kokemuksiin yhteistyöstä ja rooleista. Yhteistyöhön kuului yhteistyön muodostuminen, haasteet yhteistyössä ja kokemuksia kommunikaatiosta. Kokemukset rooleista jakautuivat kokemusasiantuntijan ja ammatilaisen rooleihin.

5.1.1 Kokemuksia yhteistyöstä

Yhteistyön muodostuminen

Ammattilainen toi esille monia erilaisia tunteita ja ajatuksia, joita hänellä oli esiintynyt yhteistyön muodostuessa. Uuteen ihmiseen tutustuminen vaati aikaa, mutta yhteistyö helpottui vähitellen. Etukäteen ei voinut tietää kuinka yhteistyö alkaa sujua ja kuinka vieraille ihmiselle voi sanoa asioita. Yhteistyö muodostui vähitellen, jolloin syntyi luottamusta ja vuorovaikutus tuli helpommaksi. Ammatilainen koki yhteistyön muodostumisen positiivisena tunteena.

Positiivinen tunnekokemus syntyi myös uuden ryhmän ja yhteistyön aloitukseen liittyen. Ammatilainen oli innostunut ja jännittynyt odottaessaan ryhmän aloittamista. Hän oli jännittänyt työskentelyn aloittamista uuden ihmisen kanssa. Yhteistyön sujuminen lisäsi innokkuutta ryhmän ohjaamiseen ja yhteistyöhön kokemusasiantuntijan kanssa. Ammatilainen koki positiivisena kokemusasiantuntijan aktiivisuuden ja tunnollisuuden yhteistyön aikana. Ammatilainen oli kokenut yhteistä tyytyväisyyden tunnetta kokemusasiantuntijan kanssa ryhmän jälkeen, joka oli tullut ilmi yhteisessä keskustelussa.

Haasteet yhteistyössä

Yhteistyön kannalta oli haasteellista, että kokemusasiantuntijan tietotaidot psykiatriasta ja ryhmän ohjaamista olivat hyvin erilaiset kuin ammatilaisen tietotaidot. Hän oli oletta-
nut kokemusasiantuntijan tietävän enemmän sairauksista.

Lisäksi haasteellista oli, että kokemusasiantuntija ei tiennyt ryhmässä olevista potilaista mitään ennen ryhmää. Vaitiolovelvollisuus rajasi puhumista potilaista. Tiedon puute ilmeni myös siten, että ammattilainen ei tiennyt kokemusasiantuntijan sairaudesta ja taustasta kovinkaan paljon.

Yhteistyön aikana ammattilainen oli huolissaan kokemusasiantuntijan jaksamisesta, koska uudet tilanteet tuovat stressiä ja kokemusasiantuntija teki paljon töitä ryhmän eteen. Hän koki tarkkailevansa kokemusasiantuntijan vointia, vaikka hoitovastuuta ei ollutkaan. Hän havainnoi kokemusasiantuntijan reaktioita ryhmätilanteissa ja yhteistyössä. Näistä havainnoista ammattilainen päätteli, että kokemusasiantuntija odotti ryhmätyöskentelyltä paljon ja että hän oli ajoittain pettynyt sekä ahdistunut.

Uuteen ihmiseen luottaminen ryhmänohjaajaparina oli haasteellista. Tapahtumia ja joitakin ryhmätilanteita oli vaikea ennakoida. Joissakin asioissa ajatustavat olivat erilaiset, ja tämä lisäsi luottamuksen haasteellisuutta. Lisäksi ammattilainen oli välillä huolestunut, jos kokemusasiantuntija ei tullut ajoissa.

Osa odotuksista kokemusasiantuntijaa kohtaan ei toteutunut. Ammattilainen oli odottanut, että kokemusasiantuntijan toiminta olisi ollut ammattimaisempaa, vaikka mitään ennakkotietoa sellaisesta ei ollutkaan. Lisäksi ammattilainen oli odottanut enemmän omasta sairauskokemuksesta kertomista kuin yhteistyössä oli toteutunut.

Kokemuksia kommunikaatiosta

Kokemuksiin yhteistyöstä liittyi merkittävästi kokemukset kommunikaatiosta kokemusasiantuntijan kanssa. Ammattilainen kertoi ryhmähoitoon liittyvistä hoidollisista elementeistä kokemusasiantuntijalle sekä päiväsairalatoiminnasta yleisesti. Kokemusasiantuntijan ryhmäsuunnitteluun tuomat ideat vaativat muokkausta ja ammattilainen teki paljon ehdotuksia kokemusasiantuntijalle ryhmän sisältöön liittyen.

Etenkin yhteistyön alussa kommunikaatioon liittyvät asiat ja haasteet mietityttivät. Yhteistyön muodostuessa asioista keskustelu helpottui ja ammattilainen antoi rakentavaa palautetta kokemusasiantuntijalle. Ammattilainen koki tulleen itse kuulluksi ja toi esille omia ajatuksiaan. Hän pyrki olemaan avoin kokemusasiantuntijan ideoita kohtaan ja etenkin alussa kuuntelu oli avoimempaa. Hän koki myös tärkeänä kannustamisen ja positiivisen palautteen antamisen.

Kokemusasiantuntijan ideoiden rajaaminen oli haasteellista ryhmäkertojen suunnittelussa. Ammatilainen pyrki olemaan mahdollisimman positiivinen omista tunnekokemuksistaan huolimatta. Hän piti kiinni sovituista ryhmäkertojen aiheista ja tunnisti itsessään negatiivisia tunteita, kun joutui torjumaan kokemusasiantuntijan ideoita useasti.

Haasteita kommunikaatiossa ilmeni silloin, kun oli vaikea ymmärtää toisen ajatuksen kulkua tai kun ryhmän ja kokemusasiantuntijan välillä oli vaikeuksia toistensa ymmärtämisessä.

5.1.2 Kokemuksia rooleista

Kokemusasiantuntijan rooli

Kokemusasiantuntijan rooliin kuului tuoda tärkeitä asioita vertaisen näkökulmasta. Kokemusasiantuntija oli taitava tuomaan asioita esille ja antoi esimerkiksi palautetta ammatilaiselle liian monimutkaisista tehtävistä, joita ryhmään suunniteltiin. Kokemusasiantuntija toi tärkeitä asioita ryhmään. Kokemusasiantuntija huomioi ryhmässä yksilöitä enemmän kuin ammatilainen.

Kokemusasiantuntija toimi ryhmässä vertaisena, joka sanoi sellaisia asioita ääneen, mitä ryhmä ehkä muutenkin mietti. Ryhmätilanteissa kokemusasiantuntija pystyi kysymään ryhmäläisiltä sellaisia asioita, joita ammatilainen ei voinut kysyä, jotta ei rikkoisi vaitiololupausta. Lisäksi kokemusasiantuntijan kysymykset olivat sellaisia, jotka toivat lisää syvyyttä ryhmäkeskusteluun.

Ammattilaisen rooli

Ammattilainen rooliin kuului vastuun kantaminen ryhmästä koko prosessin ajan. Toisaalta se toi myös eriarvoisuutta ohjaajien kesken ja tuntui joskus raskaalta. Kuitenkin ammatilainen koki ohjaavansa ryhmää yhdessä kokemusasiantuntijan kanssa.

Ammattilainen ajatteli olevansa itse ryhmän vastuuohjaaja ja kokemusasiantuntija oli apuohjaaja. Tämä tarkoitti sitä, että ryhmäkeskustelussa kokemusasiantuntija oli enemmänkin yksi ryhmäläisistä. Ammatillinen rooli ryhmän pääohjaajana selkiytyi prosessin aikana.

Ammattilaisen vastuulla oli hoidollisuuden säilyttäminen ryhmässä. Hän ajatteli, että kokemusasiantuntija ei voi yksin suunnitella hoidollisen ryhmän sisältöä ja että ammattilaisen rooliin kuuluu huolehtia hoidollisten elementtien olemassaolosta ryhmässä.

5.2 Kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa

Kokemusasiantuntijan kokemuksissa tuli esille hänen kokemuksensa yhteistyöstä ammattilaisen kanssa, kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta sekä kokemuksia ammattilaisen roolista yhteistyössä.

5.2.1 Kokemuksia yhteistyöstä ammattilaisen kanssa

Kokemusasiantuntija koki yhteistyön ammattilaisen kanssa hyvin monella eri tavalla. Etenkin yhteistyön alkuvaiheessa hän epäröi vuorovaikutustilanteissa ja jäi miettimään omaa toimintaansa niissä. Kokemusasiantuntijalla oli tunne, että hän ei ollut riittävän avoin ammattilaisen ideoille tai että hän sanoo liian voimakkaasti joistakin asioista. Kokemusasiantuntija mietti parityöskentelyä ja pohti kuinka niissä voisi toimia vielä paremmin.

Yhteistyön aikana kokemusasiantuntijalla oli tunne epäluottamuksesta. Hän koki, että ammattilainen ei luota häneen täysin ja ettei hän ole täysivaltainen työyhteisön jäsen.

Toisaalta esille tuli myös positiivisia kokemuksia yhteistyön sujumisesta. Hän koki asioiden läpikäymisen hyvänä, suunnittelu sujui parityöskentelynä hyvin ja että ammattilaisen kanssa työskentely sujui hyvin. Kokemusasiantuntija odotti ammattilaiselta hyviä ideoita ja yhteistyötä.

Yhteistyön aikana esille nousivat ajatukset ja kokemukset kommunikaatiosta ammattilaisen kanssa. Kokemusasiantuntija ajatteli, että kommunikaatioon panostamalla ryhmän suunnittelut sujuvat vielä paremmin. Pohdinnassa olivat tapaamisissa käydyt keskustelut. Kokemusasiantuntija koki, että hän uskalsi sanoa mielipiteensä ja koki saaneensa palautetta toiminnastaan.

5.2.2 Kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta

Kokemusasiantuntija ajatteli saaneensa hienon mahdollisuuden, kun oli päässyt kokemusasiantuntijaksi ryhmään. Hän koki kokemusasiantuntijuuden ammattina. Mukana oleminen ja kokemusasiantuntijuuden esille tuominen oli tärkeä kokemus.

Kokemusasiantuntijuuteen vaikuttivat monet tekijät, kuten kokemusasiantuntijan oma opiskelu, muu tausta ja koulutus. Myös sairauden tuoma kokemus oli tärkeää kokemusasiantuntijuudessa.

Rooliksi muodostui olla kokemusääni ryhmässä ja antaa vertaistukea. Kokemusasiantuntija ajatteli, että tilanteita, joissa hän ei tiedä potilaista mitään voisi jotenkin hyödyntää ryhmässä esimerkiksi kysymällä asioita suoraan ryhmäläisiltä. Esille tuli ajatus, että teorian lukeminen psykiatriasta auttaisi muistamaan asioita paremmin ja muistikuvia voisi hyödyntää kokemusasiantuntijuudessa.

5.2.3 Kokemuksia ammattilaisen roolista yhteistyössä

Kokemusasiantuntija teki havaintoja ammattilaisen toiminnasta yhteistyön aikana. Hän ajatteli, että ammattilainen oli hyvin perillä potilaiden kokemuksista. Hyvää oli, että ammattilainen muutti suunnitelmaa kokemusasiantuntija palautteen mukaan ja että ammattilainen kertoi ryhmänohjaustilanteiden käytännöistä.

Ammattilaisen rooliin kuului olla vastuussa ryhmästä. Hän otti suurimman vastuun puheesta ryhmän aikana. Ammattilainen myös päätti käytettävästä materiaalista ja huolehti ajankäyttöön liittyvistä asioista. Kokemusasiantuntija koki hyvänä, että ammattilainen otti vastuun ryhmästä. Hänen mielestään oli toimiva ratkaisu, että ammattilainen teki viimeiset muokkaukset ryhmäsuunnitteluun liittyvistä asioista. Ryhmässä ja suunnitteluissa ammattilainen vastasi myös ajankäytöstä.

Havaintoihin ammattilaisen roolista kuuluivat lisäksi kokemusasiantuntijan ajatukset, että ammattilainen pysyy ammattilaisena yhteistyön aikana ja että ammattilaisen ammatillinen rooli oli vahva.

5.3 Ammatilaisen ja kokemusasiiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista

Ammattilaisen ja kokemusasiiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista jakautuivat kokemuksiin yhteistyön muodostumisesta, kokemuksiin ryhmänohjausprosessin eri vaiheista sekä kokemusasiiantuntijan merkityksellisiin kokemuksiin.

5.3.1 Ammatilaisen ja kokemusasiiantuntijan kokemuksia yhteistyön muodostumisesta

Ammattilaisen ja kokemusasiiantuntijan kokemuksia yhteistyöstä

Kokemusasiiantuntija koki joitakin asioita haasteellisena yhteistyön alkuvaiheessa. Hän koki, että häneen ei luoteta, koska kaikkia asioita ei kerrota. Ryhmänohjauksen suunnittelun alkuvaiheessa kokemusasiiantuntija ei ollut mielestään riittävän avoin ammatilaisen ideoille. Hän mietti paljon ryhmien suunnittelua ja parityöskentelyä ammatilaisen kanssa. Kokemusasiiantuntijalla oli myös kokemus, että hän ei ymmärrä ammatilaisen näyttämää materiaalia ja että rentoutuksen suunnittelu ryhmää varten oli haasteellista.

Ammattilainen koki yhteistyön muodostamisessa haasteellisena ohjaajaparin erilaiset lähtökohdat ryhmänohjauksessa. Näitä lähtökohtia olivat erilainen tietotaito sekä psykiatriasta että ryhmän ohjaamisesta. Ammatilaisen koki haasteellisena, että työpari ei tiennyt ryhmäläisten taustoja ja vaitiolovelvollisuus esti kertomisen niistä.

Ammattilainen koki uuteen ihmiseen tutustumisen haasteellisena. Hänen mielestään luottaminen uuteen ihmiseen ei ollut helppoa ja tutustuminen kokemusasiiantuntijaan vaati aikaa.

Kaiken kaikkiaan yhteistyön tuntui ammatilaisesta hyvältä. Hän koki tulevansa kuulluksi yhteisissä tapaamisissa ja pystyi tuomaan omat ajatuksensa esille. Ryhmänohjausprosessin aikana yhteistyö tuli helpommaksi koko ajan.

Ryhmänohjausyhteistyön muodostuminen prosessina

Ammattilaisen kokemukset ryhmänohjausyhteistyön muodostumisesta olivat positiivisia. Ensimmäisestä ryhmäkerrasta ammattilaiselle tuli kokemus, että yhteistyö ryhmän ohjauksessa lähti hyvin käyntiin. Kolmannella ryhmäkerralla ammattilainen koki yhteistyön vielä paremmaksi, koska luottamusta oli syntynyt ja vuorovaikutus ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan välillä oli luontevampaa. Ammattilainen havainnoi myös, että keskustelu ohjaajien kesken oli lisääntynyt sekä ryhmässä että ryhmän ulkopuolella. Hän koki, että ryhmää ohjattiin yhdessä, vaikka vastuu säilyi ammattilaisella esimerkiksi struktuurin ylläpitämisessä. Ammattilainen koki ryhmän aikana tapahtuvan ohjaajien välisen keskustelun hyvänä.

Ammattilaisen kokemukset ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa ryhmän alkuvaiheessa olivat positiivisia. Kokemusasiantuntija toimi ryhmässä kuten oli ennakolta sovittu, esimerkiksi omien kokemusten kertomisessa aiheeseen liittyen. Kommunikointi ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kesken sujui hyvin ryhmätilanteissa.

Kokemusasiantuntijan ajatukset yhteistyöstä ryhmän ohjauksen alkuvaiheessa erosivat hieman ammattilaisen kokemuksista. Esimerkiksi ensimmäisellä ryhmäkerralla kokemusasiantuntija oli kokenut, että oli haastavaa hahmottaa ohjaajien parityötä ryhmän aikana. Hän koki, että puhetapa ohjaajaparin välillä ei ollut vielä selkiintynyt. Toisella ryhmäkerralla kokemusasiantuntija pohti, että ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan välillä voisi olla vielä enemmän keskustelua ryhmän aikana.

Prosessin aikana kokemusasiantuntijan koki, että ryhmän ohjaaminen ja yhteistyö selkiytyivät. Kolmannella ryhmäkerralla, kuten ammattilainenkin oli kokenut, kokemusasiantuntija kertoi, että parin kanssa ryhmän ohjaaminen oli selkiintynyt. Hän oli kokenut hyvänä, että ammattilainen oli kertonut ryhmässä teoriaa aiheesta, jota oli käsitelty. Kommunikointi ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan välillä oli ollut normaalia ja kokemusasiantuntija koki keskustelun hyvänä.

Ammattilainen ja kokemusasiantuntija tekevät havaintoja toisistaan ryhmänohjausprosessin aikana

Kokemusasiantuntija teki havaintoja ammattilaisen toiminnasta ryhmässä. Hän havaitsi, että ammattilainen otti suurimman vastuun puheesta ryhmän aikana ja että ammattilainen ei antanut ryhmälle valmiita vastauksia kysymyksiin. Lisäksi kokemusasiantuntija koki, että ammattilainen lievitti toiminnallaan ryhmän ahdistusta.

Myös ammattilainen teki havaintoja kokemusasiantuntijan toiminnasta ryhmässä. Hän huomasi, että kokemusasiantuntija oli aktiivinen ryhmäläisten rohkaisija ja kannustaja. Kokemusasiantuntija oli ryhmässä tasavertaisempi ryhmäläisten kanssa kuin ammattilainen. Kokemusasiantuntija otti huomioon enemmän yksilöllisyyttä kuin ammattilainen, joka puolestaan ajatteli ryhmää enemmän kokonaisuutena. Ammattilainen ajatteli kokemusasiantuntijan olevan yksi ryhmäläisistä.

Ryhmänohjausprosessin aikana ammattilainen teki havaintoja kokemusasiantuntijan jaksamisesta. Hän mietti, että oliko kokemusasiantuntija ahdistunut ryhmäkeskusteluista ja oli huolissaan kokemusasiantuntijan jaksamisesta koko ryhmänohjausprosessin aikana.

5.3.2 Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmänohjausprosessin eri vaiheista

Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan tuntemuksia ryhmänohjausprosessin alkuvaiheessa

Ennen ryhmän alkamista ammattilaisen kokemukset olivat vaihtelevia. Hän ajatteli ensimmäisen ryhmäkerran olevan tärkeä ja aikoi valmistautua siihen kunnolla. Haasteita valmistautumiseen toi työssä koettu kiire, jolloin ammattilainen ei ehtinyt tehdä kaikkea valmistelua suunnittelemassaan ajassa. Ammattilainen koki myös olevansa itsevarma ryhmän ohjaamisessa.

Uuden ryhmän aloittamiseen liittyi tuntemuksia, joita ammattilainen kuvasi siten, että häntä jännitti uusi ryhmä ja yhteistyö uuden ihmisen kanssa. Jännittämiseen liittyi myös innokkuuden kokemista uutta tilannetta kohtaan. Kokemukset ensimmäisestä ryhmäkerrasta lisäsivät innokkuutta ryhmän ohjaamiseen kokemusasiantuntijan kanssa.

Kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmänohjausprosessin alkuvaiheessa olivat osin samanlaisia kuin ammattilaisen kokemukset. Hän kertoi ajatuksistaan ryhmän ohjauksesta ryhmänohjausprosessin alkuvaiheessa. Kokemusasiantuntija oli innostunut ja kiinnostunut työskentelemään ryhmässä. Hän odotti ensimmäisen ryhmäkerran olevan haastava, mutta oli myös tyytyväinen ensimmäiseen ryhmänohjaukseen. Kokemusasiantuntija odotti jo seuraavan kerran suunnittelua, ideoita ja hyvää yhteistyötä. Ryhmänohjauksen alkuvaiheessa hän pohti ryhmän tavoitteita ja sitä voisivatko ohjaajat vaikuttaa niiden toteutumiseen. Hän pohti myös tiedon puutteen vaikutuksia ja että voisiko sitä käyttää hyödyksi ryhmässä.

Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmän suunnittelusta

Ryhmän suunnittelua tapahtui ennen ryhmän alkamista ja koko ryhmän keston ajan. Sekä ammattilainen että kokemusasiantuntija olivat pohtineet paljon ryhmän suunnitteluun liittyviä asioita.

Ammattilaisen ajatukset kokemusasiantuntijan ideoiden vastaanottamisesta ryhmän suunnittelussa olivat vaihtelevia. Hän ajatteli, että kokemusasiantuntijan tuomia ideoita oli muokattava ja että ryhmän suunnittelun alkuvaiheessa hän kuunteli ideoita avoimemmin kuin myöhemmässä vaiheessa. Ammattilainen koki myös ottaneensa käyttöön sellaisia ideoita, joita ei yleensä ollut käyttänyt.

Haasteellisena ryhmän suunnitteluun liittyvistä asioista ammattilainen koki sen, että joutui torjumaan joitakin kokemusasiantuntijan ideoita. Ammattilaisesta oli vaikeaa sanoa asioita kokemusasiantuntijalle ja torjua ideoita useaan kertaan. Ammattilainen koki myös, että ryhmän suunnitteluun meni enemmän aikaa kuin normaalisti. Lisäksi hänelle muodostui käsitys, että kokemusasiantuntijalla oli suuret odotukset ryhmänprosessia kohtaan.

Ammattilainen ajatteli, että kokemusasiantuntijan ajatukset ja ideat olivat tärkeitä. Hän arvosti kokemusasiantuntijan aktiivisuutta ja vastuun ottamista ryhmän suunnittelussa. Ammattilaisen mielestä kokemusasiantuntija oli hyvä ideoija ja luova suunnittelija.

Ammattilaisen mielestä ryhmän suunnittelu oli helpompaa ryhmänohjausprosessin loppuvaiheessa. Silloin hän koki olevansa määrätietoisempi kuin aikaisemmin ja suunnitteluun oli tullut rutiinia yhteistyön ja kokemuksen myötä.

Kokemusasiantuntijan kokemukset yhteistyöstä ryhmän suunnittelussa olivat kokemuksia yksimielisyydestä ammattilaisen kanssa esittämästään ryhmänohjausrungosta sekä ajatus, että kommunikointiin panostamalla ryhmän suunnittelut sujuvat vieläkin paremmin. Hänellä oli kokemuksia suunnittelun tehokkaasta etenemisestä ja parityöskentelyn onnistumisesta. Hän koki myös, että uskalsi sanoa mielipiteensä. Kokemusasiantuntija koki prosessin loppuvaiheessa suunnittelun etenevän nopeasti ja tehokkaasti.

Kokemusasiantuntijan positiiviset kokemukset ryhmän suunnittelussa ammattilaisen kanssa koostuivat muun muassa siitä, että ensimmäisen ryhmäkerran alustus käytiin läpi puhumalla. Hän koki hyvänä, että ammattilainen kertoi hänelle kuinka ryhmänohjaustilanteet aloitetaan. Suunnittelussa hyvältä oli tuntunut, että ammattilainen vaihtoi joustavasti suunnitelmaa kokemusasiantuntijan idean pohjalta. Kokemusasiantuntija oli kokenut myös sopeutuvansa muuttuviin tilanteisiin hyvin. Hän koki hyvänä, että ammattilainen muokkasi ryhmäsuunnitelmien sisältöä ja että kokemusasiantuntijan ajatukset huomioitiin esimerkiksi tehtävien suunnittelussa.

Ryhmän suunnitteluun liittyivät ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset vastuusta. Ammattilainen koki olevansa vastuussa ryhmän suunnittelusta. Hän ajatteli olevansa vastuussa ylipäättään koko ryhmästä ja koki että ryhmän ohjaajat eivät siksi olleet täysin tasavertaisia. Hän piti kiinni suunnitelmarungosta ja aikataulusta, ja huolehti hoidollisuuden säilymisestä ryhmässä.

Kokemusasiantuntijan kokemukset vastuusta vastasivat ammattilaisen kokemuksia. Kokemusasiantuntija koki, että ammattilainen oli päävastuussa koko ryhmänohjausprosessista. Kokemusasiantuntijan mielestä ammattilainen päätti käytettävästä materiaalista ja hän koki hyvänä, että ammattilainen lupasi ottaa vastuun ryhmästä. Lisäksi kokemusasiantuntija ajatteli, että ammattilaisen vastuulle jäi ajankäytön huomioiminen ryhmässä.

Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan havainnot ja kokemuksia ryhmän ohjaamisesta sen eri vaiheissa

Ammattilainen kuvasi ajatuksiaan ryhmän ohjaamisesta ryhmänohjausprosessin aikana. Hän ajatteli, että ryhmän ohjaamisen tavoitteena oli mahdollistaa vertaistuki ryhmäläisten kesken. Neljännellä ryhmäkerralla hän koki, että ohjaajaa ei tarvittu ryhmässä niin paljon

kuin aikaisemmin. Hän koki myös vaikuttavansa ryhmän tunnelmaan omalla toiminnallaan. Ammatilainen piti ohjaamisessa tärkeänä kysymysten tekemistä ryhmäläisille.

Ammatilainen koki haasteellisina ryhmätilanteet, joissa kokemusasiantuntijan esitti hänelle kysymyksiä esimerkiksi eri sairauksiin liittyvissä asioissa.

Ammatilainen koki, että ohjaajan rooli tuli selkeämmäksi prosessin aikana. Hän ajatteli, että oli itse pääohjaaja ja kokemusasiantuntija apuohjaaja ryhmässä. Myös rooli kokemusasiantuntijan työparina selkiintyi. Ammatilainen koki olevansa vastuussa ryhmästä.

Ammatilainen teki havaintoja ryhmän vaiheista ja omasta ohjaajuudestaan sen eri vaiheissa. Hän kertoi ryhmästruktuurin muodostumisesta ja ryhmädynamiikasta. Hän teki havaintoja ryhmäprosessista ja ryhmän vaiheista, jotka vaativat ohjaamistapojen vaihtelua. Hän arvioi myös ryhmän sisältöä sekä ohjaustapoja eri vaiheissa. Hän kuvasi lyhyessä ryhmässä ryhmäprosessin etenevän nopeasti ja suljetun ryhmän vaikutusta ryhmän sisäisen luottamuksellisuuden lisääntymiseen.

Kokemusasiantuntija teki havaintoja ajankäytöstä ryhmässä. Hän huomasi, että ryhmäaika on hyvin rajallinen ja se aika voi loppua kesken aiheen käsittelyn.

Kokemukset ryhmän ohjausta helpottavista asioista olivat esimerkiksi tieto, että itse ei tarvitse puhua koko aikaa. Ohjausta helpotti myös hyvä ryhmäkerran suunnittelu.

Kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmän ohjaamisesta ryhmän eri vaiheissa olivat osittain erilaiset kuin ammatilaisen kokemukset. Kokemusasiantuntija ajatteli, että kuuntelu oli ohjaamisessa tärkeää. Hän koki pitkien puheenvuorojen muistamisen haasteellisena, mutta oli löytänyt avuksi muistitekniikan, joka helpotti muistamista. Hän teki havaintoja ohjaajuuden merkityksestä eri vaiheissa, esimerkiksi vaiheesta jolloin ohjaamisella oli suuri merkitys ja vaiheesta, jolloin ohjaajan ei itse tarvitse olla aktiivinen. Kokemusasiantuntija koki oppineensa ryhmän ohjausta ryhmän aikana.

Ammatilaisen kokemuksia koko ryhmänohjausprosessista

Ammatilainen kertoi kokemuksiaan ryhmäarvioinnin tekemisestä ryhmäkertojen jälkeen. Hän koki hyvänä arviointikaavakkeiden täyttämisen jokaisen ryhmäkerran jälkeen. Yleensä ryhmien jälkeen sekä ammatilainen että kokemusasiantuntija olivat tyytyväisiä

ja keskustelua käytiin ryhmän sujumisesta. Ryhmäarvioinnin yhteydessä mietittiin myös seuraavaa ryhmäkertaa yhdessä.

Ammattilaisen kokemukset ryhmänohjausprosessin vaiheista jakautuivat ryhmäkertojen mukaan, joita oli yhteensä viisi. Ensimmäisellä kerralla ammattilainen kertoo struktuurin luomisesta ja tutustumisesta ryhmässä. Ohjaajuus oli aktiivista ja sen tavoitteena oli turvallisen ilmapiirin luominen. Toisella ryhmäkerralla ammattilainen kertoo struktuurin painottuvan edelleenkin ohjaamisessa, mutta ammattilainen oli kokenut olevansa rennompi kuin ensimmäisellä kerralla. Kolmannella kerralla struktuuri oli edelleenkin tärkeä, mutta ohjaajat antoivat ryhmäläisille enemmän vastuuta ja aktivoivat ryhmäläisiä. Ohjaajan toiminta oli vaihtelevaa, kuuntelevaa ja tilaa antavaa. Neljännellä ryhmäkerralla ammattilainen koki, että ryhmän työskentely jatkui. Hänellä oli mielessään jo lopetusvaihe, koska seuraava ryhmäkerta olisi viimeinen. Viidennellä eli viimeisellä ryhmäkerralla pääpaino ohjaamisessa oli ryhmän lopettamisessa. Ryhmässä ammattilainen koki olevansa tarkoituksella rauhallinen. Hän kokosi ryhmäkerrat ja ohjasi palautekeskustelua.

Ammattilaisen ajatteli ryhmänohjausprosessin aikana oppineensa paljon ja tulevaisuudessa vastaavan ryhmän ohjaaminen kokemusasiantuntijan kanssa olisi helpompaa. Ammattilainen piti tärkeänä, että hoidollisuuden säilyttäminen ryhmässä on ammattilaisen vastuulla. Hänen mielestään ryhmän sisältö oli hyvä, vaikka kokonaisuutena ryhmänohjauskokemus oli haastava.

5.3.3 Kokemusasiantuntijan merkityksellisiä kokemuksia

Kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta ryhmässä

Kokemusasiantuntijan kokemuksista korostuivat hänen kokemuksensa kokemusasiantuntijuudesta. Hän koki tärkeänä olla mukana hoidollisessa ryhmässä ja tuoda kokemusasiantuntijuutta esille. Negatiivisena kokemuksena ilmeni, että kokemusasiantuntijan palkkion suuruuteen nähden työmäärä oli suuri. Kokemusasiantuntija koki olevansa ”kokemusääni”, vaikka taustalla hänen toimintaansa vaikuttivat esimerkiksi oma opiskelu ja muu elämäkokemus.

Kokemusasiantuntija kuvasi kokemuksiaan ja ajatuksiaan siitä, miltä tuntui olla kokemusasiantuntijana ryhmässä. Hän ajatteli, että omat kokemukset lisäsivät empaattisuutta

ryhmäläisiä kohtaan. Hän koki hyvänä, että voi toipilaana olla itse kertomassa kokemuk-
sistaan, vaikka toisaalta pohtikin kuinka puhua sairaudestaan vieraille ihmisille. Koke-
musasiantuntija koki saavansa puhua vapaasti, hän pystyi rohkaisemaan ryhmäläisiä pu-
humaan kertomalla esimerkkejä omista sairastamiskokemuksistaan. Hän toivoi, että hä-
nen kertomansa tarina omasta elämästään oli hyödyllinen ryhmäläisille. Kokemusasian-
tuntija koki olevansa ryhmässä mukana kokemuksellisesti ja hänen roolinsa oli olla aktii-
vinen apulainen.

Kokemusasiantuntija koki ryhmänohjauskoulutuksen hyvänä

Kokemusasiantuntija koki Verkottaja-koulutuksen hyödyllisenä ryhmän suunnittelussa.
Hän sovelsi koulutuksessa oppimaansa teoriaa ryhmään ja hän koki koulutuksen auttavan
ryhmänohjauksen suunnittelussa yleisesti. Ryhmänohjaajakoulutus oli kokemusasiantun-
tijalle positiivinen kokemus. Hän koki koulutuksen mielenkiintoisena ja antoisana eten-
kin ryhmänohjausmenetelmien osalta. Hän koki hyvänä, että koulutuspäivien sisällöstä
pystyi puhumaan vielä ammattilaisen kanssa omaan ryhmään liittyen. Hän sai onnistumi-
sen kokemuksia koulutuspäivistä ja työkaluja ryhmän ohjaamista varten. Erityisesti ryh-
mämenetelmät olivat kokemusasiantuntijan mielestä antoisia.

6 POHDINTA

6.1 Opinnäytetyön eettisyys

Tässä opinnäytetyössä on noudatettu hyvää eettistä tutkimuskäytäntöä, joka nojaa lakiin ja tutkimuseettisiin ohjeisiin. Tutkimusetiikassa on kyse tutkijan tekemistä valinnoista ja päätöksistä koko tutkimusprosessin aikana. (Kylmä & Juvakka 2007, 144-145.) ”Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä” (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23). Opinnäytetyö on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteellisten tutkimuskriteerien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127).

Opinnäytetyön aihe on valittu työelämän tarpeen mukaan ja se on ajankohtainen. Tutkimusaiheen valinta on yksi eettisistä tutkimuskriteereistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Aiempaa tutkimustietoa aiheesta on löydettävissä vähän ja opinnäytetyön aihe on tärkeä kokemusasiantuntijoiden osallisuuden lisäämiseksi mielenterveyspalveluissa. Lupa opinnäytetyölle on hankittu A-klinikka -säätiöltä asianmukaisesti. Opinnäytetyöhön osallistuminen on ollut vapaaehtoista. Kokemusasiantuntija on antanut tietoisensa suostumuksensa siihen (ks. Liite 1.) ja hän on ollut tietoinen mahdollisuudestaan keskeyttää opinnäytetyöhön osallistuminen missä vaiheessa tahansa ilman erityistä syytä. Aineisto on säilytetty asianmukaisesti ja osallistujan yksityisyyden suojasta huolehtien. (Kylmä & Juvakka 2007, 145-150.) Alkuperäisilmauksia ei opinnäytetyön raportissa esitetä päiväkirjojen henkilökohtaisuuden vuoksi.

Opinnäytetyön tekijällä on ollut kaksoisrooli, joka on ollut haastava. Ammatillaisen eli tämän opinnäytetyön tekijän osalta eettinen haaste on ollut päiväkirjan kirjoittaminen siten, että ei pyri tuottamaan liian rajattua tai yksipuolista tekstiä, koska tiesi myöhemmin itse analysoivansa tekstin tutkimusta varten. Päiväkirjan kirjoittamisessa ammatillainen on pyrkinyt rehellisyyteen kokemuksiensa kertomisessa, mitään rajaamatta tai pois jättämättä. Myös kokemusasiantuntija on tiennyt kirjoittaessaan, että tutkija tulee lukemaan sen ryhmänohjausprosessin päätyttyä. Molempien päiväkirjoissa tämä tieto tulevasta tutkimuskäytöstä on saattanut vaikuttaa kirjoittamisprosessiin. Nämä edellä mainitut haasteet ovat tämän opinnäytetyön eettisiä pulmia (Kylmä & Juvakka 2007, 105).

Aineiston analysoinnissa tutkija on ollut tarkka ja raportoinut rehellisesti tekemänsä valinnat ja päätökset. Aineiston analysoinnissa on noudatettu aineistolähtöisen sisällön analyysin tutkimusmenetelmää. Opinnäytetyön raportissa tulokset ovat raportoituina avoimesti, rehellisesti ja tarkasti. Mitään ei ole jätetty pois tai muutettu. Nämä opinnäytetyön prosessiin liittyvät seikat lisäävät opinnäytetyön eettisyyttä (Kylmä & Juvakka 2007, 112, 153-155).

6.2 Opinnäytetyön luotettavuuden arviointia

Tieteellisen tutkimuksen tarkoitus on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa mietitään tutkimuksen uskottavuutta, vahvistettavuutta ja tulosten siirrettävyyttä. (Kylmä & Juvakka 2007, 22-23).

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysointi on tehty ennen tarkempaa teoriaosuuteen tutustumista. Tämä lisää aineistolähtöisen sisällön analyysin luotettavuutta, koska silloin tutkimustulokset nousevat puhtaasti aineistosta ja aikaisempi teoretieto ei ole päässyt vaikuttamaan tutkimuksen tekijän ajatteluun ja siten ohjannut tutkimuksen suuntaa.

Kylmä & Juvakan (2007) mukaan laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisää prosessin tarkka raportointi, kuten tässä opinnäytetyössä on tehty. Uskottavuutta lisää myös se, että tekijä on ollut pitkään tekemisissä tutkittavan asian kanssa ja on itse ollut osallisena tutkimuksessa. Opinnäytetyön ohjausprosessi lisää myös tämän tutkimuksen uskottavuutta. Myöhemmässä luvussa tarkastellaan tutkimustuloksia tarkemmin ja vertaillaan niitä muun muassa aikaisempaan teoretietoon. Tämän opinnäytetyön tuloksissa tuli esille samoja asioita kuin aikaisemmissakin tutkimuksissa oli todettu. Tulokset olivat samansuuntaisia, joka vahvistaa tämän opinnäytetyön uskottavuutta. Nämä edellä mainitut asiat vahvistavat opinnäytetyön uskottavuutta (Kylmä & Juvakka 2007, 22-23).

Tutkimusraportin kirjoittaminen siten, että tutkimusprosessin kulkua pystyy kuka tahansa seuraamaan kertoo tutkimuksen vahvistettavuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa vahvistettavuus on ongelmallinen kriteeri, koska toinen tutkija ei välttämättä päädy esimerkiksi sisällön analyysiä tehdessään samoihin tuloksiin (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Myös tutkimustulosten siirrettävyys on haasteellinen kriteeri laadullisessa tutkimuksessa,

koska jokainen tilanne on erityinen ja täysin samanlaista tilannetta on mahdotonta luoda toista kertaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138). Kuitenkin tässä opinnäytetyössä on kuvailtu tutkimukseen osallistujat ja tutkimusympäristö siten, että lukija voi arvioida tulosten siirrettävyyttä.

Tässä opinnäytetyössä tekijä on ollut tiiviisti tekemisissä tutkittavan asian kanssa, koska hän on käytännössä tutkinut omaa työtään. Luotettavuuden arvioinnissa puhutaan refleksiivisyydestä, joka erityisesti tässä opinnäytetyössä on tärkeässä osassa. Refleksiivisyydellä tarkoitetaan oman työn tarkastelua ja pohtimista mahdollisimman monipuolisesti ja avoimesti (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Kuten aikaisemmassa tutkimuksen eettisyyttä käsittelevässä kappaleessa todettiin, on tutkija todennäköisesti vaikuttanut saatuihin tutkimustuloksiin joko aineiston kirjoitusvaiheessa tai analysointivaiheessa.

6.3 Tulosten tarkastelua

Kokemusasiantuntijatoimintaa ja kokemusasiantuntijoiden kokemuksia on tutkittu viime vuosina. Ammattilaisten kokemuksista löytyi jonkin verran tietoa ja tutkimuksia, mutta huomattavasti vähemmän kuin kokemusasiantuntijoiden kokemuksista. Ropponen (2011) on tutkinut kokemusasiantuntijuutta kehittämisen välineenä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian toimialueella. Hänen tutkimuksessaan tuli esille, että ammattilaisen ja kokemusasiantuntijoiden yhteistyö on yleisimmin toteutunut juuri ryhmätoiminnissa. Kokemusasiantuntijoiden osallistuminen ryhmiin on ollut ” luonteva vaihtoehto käynnistää kokemusasiantuntijatoimintaa myös erikoissairaanhoidossa” (Ropponen 2011, 52).

6.3.1 Ammattilaisen kokemuksia ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa

Ammattilaisen kokemukset olivat samansuuntaisia kuin esimerkiksi Ropposen (2011) tutkimuksessa ja Hietalan ja Rissasen kirjoittamassa kokemusasiantuntijaoppaassa. Tässä tutkimuksessa ammattilaisen kertomuksessa nousivat esille yhteistyön muodostumiseen liittyvät kysymykset, haasteet yhteistyössä, kokemukset kommunikaatiosta sekä ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan roolien selkiytyminen yhteistyön aikana.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2014, 17) toteuttamassa selvityksessä työntekijät toivat esille tietämättömyyttään siitä kuinka kokemusasiantuntijan kanssa tehdään yhteistyötä, mitä asioita yhteistyössä tulisi huomioida ja kuinka yhteistyöprosessi etenee. Tietämättömyys aiheutti pelkoja, negatiivisia asenteita ja muutosvastarintaa. Ropponen (2011, 61) kuvaa ammattilaisten hämmennystä ja epävarmuutta uusien kokemusasiantuntijuuteen liittyviä toimintoja kohtaan. Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat ammattilaisen pohtineen paljon yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä. Tutustuminen ja yhteistyösuhteen muodostuminen vaati aikaa, vaikka se oli alkanut hyvin. Ammattilaisen kokemien haasteiden taustalla saattaa olla ennakkoluuloja tai muutosvastarintaa. Haasteet yhteistyössä liittyivät ainakin ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan erilaisiin rooleihin yhteistyössä. Yhteistyön tekeminen helpottui yhteistyön aikana. Tuloksissa ei tullut esille sitä vaikuttiko roolien selkiytyminen suoraan yhteistyön helpottumiseen.

Ammattilaisen kokemuksen mukaan kokemusasiantuntijan rooliksi muodostui tuoda ryhmään ja yhteistyöhön kokemuksellista näkökulmaa. Hän toimi ryhmässä vertaisen roolissa sekä ryhmänohjaajaparina. Kokemusasiantuntija lisäsi ryhmäkeskustelujen syvyyttä. Rissanen (2013, 17) on kertonut ammattiauttajien ja ryhmäläisten kokevan kokemusasiantuntijan mukana olemisen parantavan ryhmän toimivuutta lisäämällä työntekijöiden ja ryhmäläisten välistä vuorovaikutusta.

Ammattilainen koki ohjaavansa ryhmää yhdessä kokemusasiantuntijan kanssa, vaikka hän ajattelikin olevansa vastuussa ryhmästä. Rooleiksi ammattilaisen mielestä muodostuivat ohjaaja ja apuohjaaja. Hoidollisuuden säilyttäminen oli ammattilaisen vastuulla ryhmän suunnitteluissa ja ryhmänohjauksessa. Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan eriarvoisuus yhteistyön aikana tuli esille. Ropponen (2011, 62-63) mukaan tasavertaisuuden toteutuminen yhteistyössä kokemusasiantuntijan ja ammattilaisen välillä on melko heikkoa, vaikka kokemusasiantuntijatoiminnan tarkoituksena on ollut, että ammattilainen ja kokemusasiantuntija olisivat tasavertaisia toimijoita. Samassa tutkimuksessa ammattilaiset olivat tuoneet esille vastuukysymykset, kuten myös tämän opinnäytetyön tuloksissa tuli esille. ”Asiantuntijuutta on monenlaista eikä niiden tule kilpailla keskenään”, toteaa Ropponen (2011, 63).

Aikaisemmat kokemukset kokemusasiantuntijatoiminnasta ovat olleet myönteisiä, mutta toiminta vaatii vielä paljon kehittämistä. Ammattilaisten keskuudessa kokemusasiantuntijuuden hyötyä ja monipuolisuutta ei vielä täysin ymmärretä ja siihen liittyy monenlaisia ennakoasenteita. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014, 24.)

6.3.2 Kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa

Tulokset kokemusasiantuntijan kokemuksista kuvaavat myös kokemusasiantuntijan pohjineen yhteistyötä ammattilaisen kanssa. Kokemusasiantuntija koki epävarmuutta yhteistyön alkuvaiheessa ja mietti kommunikaatiotapoja ja tilanteita, joita oli ollut. Kokemusasiantuntija oli kokenut, että häneen ei luoteta ja hän ei ole täysivaltainen työyhteisön jäsen. Tästä voidaan päätellä, että tasa-arvoisuus ohjaajien kesken ei toteutunut kokemusasiantuntijan kokemuksen mukaan. Toisaalta tässä opinnäytetyössä kokemusasiantuntijan kokemus oli, että ammattilaisen ottama vastuu oli hyvä asia ja helpotti omaa toimintaa. Ropposen (2011, 62-63) mukaan tasavertaisuus tarkoittaa monenlaisen asiantuntijuuden toteutumista rinnakkain. Voidaankin miettiä, että toteutuiko tässä yhteistyössä Ropposen kuvaama monenlainen asiantuntijuus.

Kokemusasiantuntijalle oli tärkeä kokemus olla ryhmän ohjaajana hoitopaikassa. Kokemusasiantuntijuus tuntui hänestä ammatilta. Roolina oli olla kokemusääni ja antaa vertaistukea ryhmäläisille. Kokemusasiantuntija piti merkittävänä kokemusasiantuntijuuteen vaikuttavina tekijöinä sairauden tuomaa kokemusta ja omaa taustaa, kuten esimerkiksi omaa koulutusta ja muuta elämäkokemusta. Rissanen (2013, 18) on todennut kokemusasiantuntijana toimimisen perustuvan ”kokemusasiantuntijan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kykyihin, taitoihin ja valmiuksiin, vaikka eri tehtävissä toimimiseen tarvitaan ja on saatavilla koulutusta”.

6.3.3 Ammatilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia koko ryhmänohjausprosessista

Yhteistyön muodostuminen ammatilaisen ja kokemusasiantuntijan välille oli merkittävä kokemus molemmille. Sekä ammatilainen että kokemusasiantuntija kokivat epävarmuutta yhteistyön alkuvaiheessa ja pohtivat yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä. Yhteistyö helpottui ja selkiintyi ryhmänohjausprosessin aikana, jolloin keskustelu lisääntyi sekä ryhmän ulkopuolella että ryhmän aikana. Kokemusasiantuntija koki ryhmänohjauksen alkuvaiheessa hankaluutta hahmottaa ohjaajien välistä parityöskentelyä. Tämä saattoi johtua kokemusasiantuntijan kokemattomuudesta ryhmänohjauksessa. Myöhemmässä vaiheessa kokemusasiantuntija koki ohjaajien välisen keskustelun luontevana ja hyvänä.

Ropposen (2011, 68) tutkimuksessa on esitetty, että uudet toimintamuodot herättävät kiinnostusta, arkuutta ja vastustusta. On inhimillistä kokea monenlaisia tunteita ja ajatuksia uusissa tilanteissa. Kokemusasiantuntijan ja ammatilaisen yhteistyö vaatii molemmilta osapuolilta vastaantuloa ja avoimuutta, mutta parhaimmillaan se tarjoaa mahdollisuuden uuden oppimiseen ja näkökulmien laajentamiseen (Vuorilehto ym., 2014, 89). Hietala ja Rissanen (2015, 24) toteavat työparina toimimisen edellyttävän ammatilais-tenkin kesken vahvaa luottamusta ja toisen tuntemista. Ammatilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyön muodostuminen toimivaksi työpariksi edellyttää riittävän pitkää ja tavoitteellista yhdessä toimimista. Tarvitaan tilaa ja aikaa sekä avointa vuorovaikutusta, erilaisten lähtökohtien tunnistamista ja hyväksymistä, luottamuksen syntymistä, jonka jälkeen voidaan lähteä etsimään yhteisiä toimintamalleja ja käytäntöjä.

Mielenkiintoista oli huomata, että molemmat tekivät havaintoja toisistaan. Ammatilaisen havainnot keskittyivät kokemusasiantuntijan rooliin ja toimintaan ryhmässä sekä ammatilaisen huoleen kokemusasiantuntijan jaksamisesta. Kokemusasiantuntija puolestaan havainnoi ammatilaisen toimintaa ryhmässä, kuten puhetta, kysymysten tekemistä ja ryhmän tunnetilaan vaikuttamista. Myös Rissanen (2013, 18) on tuonut esille kokemusasiantuntijoiden voinnin ja jaksamisen arvioimisen, kuka sen tekee tai voi tehdä. Hän kertoo käytännön kokemuksista, joiden mukaan kokemusasiantuntijat pystyvät arvioimaan jaksamisensa itse ja säätelevät työtehtäviä vointinsa mukaan. Kiviniemi (2012, 159) toteaa, että on tärkeää huomioida stressin vaikutus kokemusasiantuntijan vointiin sekä erilaisten tunteiden ja muistojen herääminen, kun kokemusasiantuntija kertoo kokemuksistaan.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2014, 22-23) suosittelee tukitoimien järjestämistä kokemusasiantuntijoille esimerkiksi vertaistuen, työnohjauksen ja työn jaottelun muodossa.

Ammattilainen ja kokemusasiantuntija tekivät yhteistyötä ryhmän suunnittelussa ennen ryhmän aloittamista ja ryhmäkertojen välillä. Ryhmän ohjaaminen ja arviointi tapahtuivat myös yhteistyössä. Ryhmänohjausprosessi jakautui vaiheisiin, joita olivat alkuvaihe, ryhmän suunnittelu, kokemukset ryhmän ohjaamisesta sen eri vaiheissa sekä arviointi. Vaiheet olivat osittain päällekkäisiä ja niiden tarkka erottaminen ei onnistunut tämän aineiston perusteella.

Molemmat olivat hyvin kiinnostuneita ja innokkaita sekä ryhmän että uuden yhteistyön aloittamista kohtaan. Ryhmän ohjaus alkoi molempien mielestä hyvin. Suunnittelussa ammattilainen koki kokemusasiantuntijan tuoneen ryhmään sellaisia asioita, joita ei aikaisemmin ollut ollut käytössä. Ropposen (2011, 58) mukaan kokemusasiantuntijan mukana oleminen voi vahvistaa ryhmän toiminnan sisältöjä sekä tarkoituksenmukaisuutta. Tässä opinnäytetyössä ammattilaisen mielestä kokemusasiantuntijan ideat olivat tärkeitä, hän arvosti myös kokemusasiantuntijan aktiivisuutta ja vastuun ottamista ryhmän suunnittelussa, vaikka joutuikin torjumaan joitakin kokemusasiantuntijan ideoita. Negatiivisena asiana ammattilainen koki, että ryhmän suunnitteluun meni tavallista enemmän aikaa.

Marttilan ym. (2008) kuvaamat ryhmänohjauksen eri vaiheet tulivat esille myös tämän opinnäytetyön tuloksissa. Näitä vaihteita olivat suunnittelu, toteutus ja arviointi. Ryhmän ohjaamisessa ammattilainen ja kokemusasiantuntija kiinnittivät huomioita eri asioihin. Esimerkiksi ammattilainen toi esille kysymysten tekemisen tärkeyden ryhmänohjauksessa, kun taas kokemusasiantuntija ajatteli kuuntelun olevan tärkeää. Nämä ajatukset eivät sulje kuitenkaan toisiaan pois. Molempien itsereflektiossa tulee esille erilainen kokemustausta ryhmänohjaamiseen liittyen. Ammattilaisen kertomuksessa tuli esille ryhmän vaiheet, dynamiikka ja ryhmän ohjaajan toiminta ryhmän eri vaiheissa. Kokemusasiantuntija sen sijaan oli kuvannut kokemuksiaan Verkottajan ryhmänohjauskoulutuksesta ja kuinka se vaikutti ryhmän suunnitteluun ja ohjaukseen.

Koko prosessin aikana kokemusasiantuntija pohti paljon omaa rooliaan kokemusasiantuntijana. Kokemusasiantuntijana toimiminen ryhmässä oli hänelle tärkeää, ja hän toivoi että hänen tarinastaan oli hyötyä ryhmän jäsenille. Kokemusasiantuntija koki pystyvänsä

olemaan empaattinen ryhmäläisiä kohtaan omien kokemustensa takia sekä rohkaisemaan ryhmäläisiä puhumaan enemmän ryhmässä. Epäkohtana kokemusasiantuntija toi esille liian pienet korvaukset tehtyyn työmäärään nähden. Näistä samoista kokemuksista on tuloksia myös aikaisemmissa tutkimuksissa. Muun muassa Ropponen (2011, 65) ja Rissanen (2013) ovat todenneet korvauskäytäntöjen olevan vielä puutteelliset ja joissakin paikoissa jopa epäselvät. Ropposen (2011, 57) mukaan kokemusasiantuntijan kokemus tuo ryhmään sellaista ymmärrystä, jota ammattilaisella ei ole. Kokemusasiantuntija voi lisätä ryhmän avoimuutta, joka taas voi edistää ryhmäläisten nopeampaa toipumista.

6.4 Kehittämisehdotukset

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata ryhmänohjausprosessia ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä. Tuloksissa ammattilaisen ja kokemusasiantuntijoiden kokemuksissa korostuivat heidän väliseen yhteistyöhön liittyvät ilmiöt ja asiat. Ryhmänohjausprosessista tuli esille prosessin omainen eteneminen, mutta vaiheita ei pystynyt selkeästi erottamaan toisistaan. Lisäksi opinnäytetyön tulosten perusteella ryhmänohjauskoulutus oli hyvin antoisa etenkin kokemusasiantuntijalle, jolla ei ole ollut aikaisempaa ryhmänohjauskokemusta.

Sekä hoitotyön ammattilaiselle että kokemusasiantuntijalle ryhmänohjausyhteistyön tekeminen tällä tavoin oli uusi kokemus. Kokemukset yhteistyön muodostumisesta olivat tärkeitä ja tämän opinnäytetyön kautta antavat myös uutta tietoa ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä tuottaen ilmiöstä kokemuksellista tietoa. Tutkittu tieto on arvokasta vastaavien yhteistyösuhteiden luomiselle tulevaisuudessa. Lisäarvoa tutkimukselle olisi tuonut myös ryhmäläisten kokemusten tutkiminen, kuinka he kokivat ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyön ryhmänohjauksessa.

Jatkossa on tärkeää luoda mahdollisuuksia kokemusasiantuntijatoiminnan vakiinnuttamiseksi ja lisäämiseksi erikoissairaanhoidossa. Tämän opinnäytetyön tulokset tukevat ajatusta, että yhteistyön muodostuminen ja uuteen asiaan perehtyminen vaatii aikaa ja resursseja. Ammattilaisten omakohtainen kokemus lisää luottamusta kokemusasiantuntijatoimintaa kohtaan. Mitä useampi ammattilainen tekee yhteistyötä kokemusasiantuntijoiden kanssa sitä monipuolisemmin saamme kokemusasiantuntijuutta hyödynnettyä käytännön hoitotyössä.

Kokemusasiiantuntijoiden ja ammattilaisten yhteistyötä tulisi tutkia lisää, jotta siitä saadaan vielä enemmän tietoa erilaisten yhteistoimintamallien kehittämiseksi. Myös organisaatioiden ja esimiesten tuki on tärkeää uusien toimintatapojen opettellessa. Yhteistyön kehittämiseksi on tärkeää luoda kontakteja ammattilaisten ja kokemusasiiantuntijoiden välille.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tulosten perusteella lisätä ja kehittää kokemusasiiantuntijoiden käyttöä Tampereen mielenterveys- ja päihdepalveluissa ja erityisesti Päiväsairaala 3:ssa. Aikaisemmin Päiväsairaala 3:ssa on käytetty kokemusasiiantuntijoita ryhmissä siten, että kokemusasiiantuntija on ollut vierailijana yksittäisellä ryhmäkerralla. Tämän opinnäytetyön tuoma kokemus kokemusasiiantuntijan osallistumisesta koko ryhmänohjausprosessiin antaa hoitotyöntekijöille lisää valmiuksia ottaa kokemusasiiantuntijoita mukaan hoidon suunnitteluun ja toteutukseen. Tämän opinnäytetyön tulokset kertovat kokemuksista, antavat tietoa ja toivottavasti lisäävät ammattilaisten rohkeutta lähteä suunnittelemaan yhteistyötä kokemusasiiantuntijoiden kanssa.

LÄHTEET

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994.

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija – Hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten kertojaksi sekä palvelujen kehittäjäksi. Kuntoutussäätiö & Mielen terveyden keskusliitto. Luettu 20.4.2015.
<http://www.kuntoutussaatio.fi/files/1944/kokemusasiantuntija-opas.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Huttunen, M. & Kalska, H. (toim.) 2012. Psykoterapiat. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Jankko, T. 2008. Mielen terveyden kokemusasiantuntijuuden merkityksiä kuntoutujien ja omaisten ryhmäkeskusteluissa. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro-gradu tutkielma.

Jankko, T. 2009 Sairauden kanssa voi oppia tulemaan toimeen. Teoksessa Kärkkäinen, A. (toim.). En valinnut tätä sairautta – Kokemustietoa mielen terveyden häiriöistä. Muotialan asuin- ja toimintakeskus. Tampere: Tampereen Color-Offset Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Juvenes Print.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2010. Tutkimus hoitotieteessä. 3. Painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taidoista tarvitsevalle. Suomen mielen terveysseura. SMS-Tuotanto Oy.

Kiviniemi, P. 2012. Ammattiauttajien ja kokemusasiantuntijoiden yhteistyö ja kumppanuus. Teoksessa Epävakaudesta elämään – Kokemusasiantuntijat ja ammattilaiset kertovat. Toim. Kati Hankkila. Tallinna: Prometheus kustannus Oy.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. 3. Painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Korhonen, S. 2004. Mielen terveyspalvelut muuttuvat – Asiakkaat arvioivat. Raportti mielen terveyspalveluiden arviointiprosessista 22.1.-15.6.2004. Toim. Silja Korhonen. Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry. Tampere: Tampereen Color-Offset 2004.

Kurki, M. 2013. Mielen Avain –hanke kokemusasiantuntijuuden kehittäjänä. Teoksessa Falk, H., Kurki, M., Rissanen, P., Kankaanpää, S. & Sinkkonen, N. Kuntoutujasta toimijaksi – kokemus asiantuntijuudeksi. Työpäpaperi 39/2013. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kylmä, & Juvakka, 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kyngäs, H., Kääriäinen, M., Poskiparta, M., Johansson, K., Hirvonen, E. & Renfors 2011. Ohjaaminen hoitotyössä. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kärkkäinen, A. (toim.) 2009. En valinnut tätä sairautta – Kokemustietoa mielenterveyden häiriöistä. Muotialan asuin- ja toimintakeskus. Tampere: Tampereen Color-Offset Oy.

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/559

Marttila, N., Pokki, K., Talvitie-Kella, T. 2008. Ammattina ryhmän ohjaaminen- ohjausprosessi ryhmän ohjaajien kokemana ja kertomana. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro-gradu tutkielma.

Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere. 2007. Tammer-Paino. Puncanen, T. 2006. Mielenterveystyö ammattina. 2.-4. PAINOS. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Puncanen, T. 2006. Mielenterveys ammattina. 4. PAINOS. Helsinki: Tammi.

Rissanen, P. 2007. Skitsofreniasta kuntoutuminen. Mielenterveyden keskusliitto. Pori: Kehitys Oy.

Rissanen, P. 2013. Mitä on kokemusasiantuntijuus. Teoksessa Falk, H., Kurki, M., Rissanen, P., Kankaanpää, S. & Sinkkonen, N. Kuntoutujasta toimijaksi – kokemus asiantuntijuudeksi. Työpaperi 39/2013. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Ropponen, M. 2011. Kokemusasiantuntijuus kehittämisen välineenä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian toiminta-alueella. Vaasan yliopisto. Sosiaali- ja terveyshallintotieteen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Kvalitatiivisten menetelmien verkkopikirja. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Luettu 15.10.2014. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/Kvali-MOTV.pdf

Sairaanhoitajaliitto. Luettu 3.4.2015. <https://sairaanhoitajat.fi/koosteet/opiskele-sairaanhoitajaksi/>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma Mieli 2009. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. 2009:3. Luettu 5.10.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7175.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Väliarviointi ja toteutumisen kannalta erityisesti tehostettavat toimet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:24.

Tampere 2015. Tampereen kaupungin sivut. Luettu 3.4.2015. <http://www.tampere.fi/terveyspalvelut/mielenterveys/aikuiset/paivasairaalat/sairaala3.html>

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Kuntoutujasta toimijaksi – kokemus asiantuntijuuksi. Työpaperi 26/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Kokemukset käyttöön – kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen. Työpaperi 36/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Valvira. Ammattioikeudet. Luettu 15.10.2014. <http://www.valvira.fi/luvat/ammattioikeudet>
- Verkottaja-hanke 2013. Verkottaja 2013-2016 Esite. Luettu 15.9.2014. <http://verkottaja-hanke.fi/materiaalit/verkottaja>
- Vilen, M. Leppämäki, P. Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Vuorilehto, M., Larri, T., Kurki, M. & Hätönen, H. 2014. Uudistuva mielenterveystyö. Helsinki: Fioca Oy.
- WHO 2013. Mental Health Action Plan 2013-2020. World Health Organisation. Luettu 4.10.2014. http://www.who.int/mental_health/publications/action_plan/en/
- Williams, B. 2014. Group therapy: a natural opportunity for support. Practice Nursing 2014, Vol.25. No. 4. 190-194. Luettu 16.10.2014.
<http://web.a.ebscohost.com.elib.tamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=ba531dfa-d0de-4f45-966b-d8c36d0f92fe%40sessionmgr4002&hid=4201>

LIITTEET

Liite 1. Tietoinen suostumus –lomake

1(2)

TIEDOTE

30.10.2014

Hyvä kokemusasiantuntija!

Pyydän Teitä osallistumaan opinnäytetyöhöni, jonka tarkoituksena on kuvata ryhmänohjausprosessia hoitoalan ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä.

Osallistuminen tähän opinnäytetyöhön on täysin vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisenne syytä ilmoittamatta milloin tahansa. Opinnäytetyölle on myönnetty lupa A-klinikkasäätiöltä, joka toimii opinnäytetyön yhteistyötahona. Opinnäytetyö toteutetaan analysoimalla muistiinpanoja ja päiväkirjamerkintöjä, joita Te kokemusasiantuntijana sekä hoitotyön ammattilainen ovat Verkottaja-hankkeen ”Ryhmänohjauksen yhteiskehittäminen” –valmennuksen sekä ryhmän ohjaamisen aikana kirjoittaneet.

Opinnäytetyön valmistuttua aineisto luovutetaan takaisin tai hävitetään asianmukaisesti. Aineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijän käytössä. Aineisto säilytetään salasanalta suojattuina tiedostoina, kirjallinen aineisto lukitussa tilassa.

Pyydän Teiltä kirjallinen suostumuksen opinnäytetyöhön osallistumisesta. Opinnäytetyön tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä, opinnäytetyön raportista ei vastaajaa pysty tunnistamaan. Opinnäytetyöt ovat luettavissa elektronisessa Theseus - tietokannassa, ellei Verkottaja-hankkeen kanssa ole muuta sovittu. Mikäli Teillä on kysyttävää tai haluatte lisätietoja opinnäytetyöstäni, vastaan mielelläni.

Katja Sillman

Sairaanhoitaja, sairaanhoidon (AMK) opiskelija

Tampereen ammattikorkeakoulu

SUOSTUMUS

Kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on kuvata ryhmäohjausprosessia hoitoalan ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyönä sekä mahdollisuuden esittää opinnäytetyöstä tekijälle kysymyksiä.

Ymmärrän, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Paikka ja aika

_____

Suostun osallistumaan
opinnäytetyöhön:

Suostumuksen
vastaanottaja:

_____

Tiedonantajan allekirjoitus

_____

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

_____

Nimen selvennys

_____

Nimen selvennys

Liite 2. Sisällön analyysin eteneminen: Taulukko 8

1(5)

TAULUKKO 8. Ammatilaisen kokemukset ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa

PELKISTYKSET	ALALUOKAT	YLÄLUOKAT	PÄÄLUOKAT
Uuteen ihmiseen tutustuminen vie paljon aikaa. Yhteistyö helpottuu vähitellen.	Yhteistyön muodostumiseen liittyviä ajatuksia ja tunteita	Yhteistyön muodostuminen	KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ
Yhteistyöstä alkaa muodostua käsitys			
Yhteistyö muotoutuu, jolloin luottamusta syntyy ja vuorovaikutus helpompaa			
Yhteistyö työ alkaa muodostua			
Yhteistyö tuntuu sujuvan hyvin.			
Yhteistyö sujuu hyvin, positiivinen tunne			
Pohdintaa kuinka vieraalle ihmiselle voi sanoa asioita	Positiivisia tunteita uuden ryhmän aloitukseen ja yhteistyöhön liittyen	Yhteistyön muodostuminen	KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ
Innostuneisuuden ja jännityksen tunteita ryhmän alkua odottaessa			
Uuden ryhmän aloittaminen ja työskentely uuden ihmisen kanssa jännittää			
Innokkuus ryhmän ohjaamiseen ja yhteistyöhön, jotka sujuneet viimeksi hyvin			
Positiivisia tunteita toisen aktiivisuudesta ja tunnollisuudesta	Yhteinen tyytyväisyyden kokemus	Yhteinen tyytyväisyyden kokemus	KOKEMUKSIA YHTEISTYÖSTÄ
Yhteinen tyytyväisyyden tunne ryhmän jälkeen			
Yhteinen keskustelu ryhmästä kertoo molempien tyytyväisyydestä			

jatkuu

Keskustelussa esiin tuleva erilainen tieto-taito ja roolitus	Havainnointi kat:n tietotaidosta, joka erilainen kuin ammattilaisen	Haasteet yhteistyössä	
Oletus, että kokemusasiantuntija tietäisi enemmän sairauksista			
Ajatus siitä, että kokemusasiantuntija on maallikko			
Kokemusasiantuntijan toiminnassa näkyy ammattilaisuuden puute			
Kokemusasiantuntijan tietämättömyys potilaiden taustoista tuntuu hankalta	Tiedon puutteen tuomat haasteet		
Vaitiolovelvollisuus rajaa asioista puhumista			
Vähäinen tieto kokemusasiantuntijan sairaudesta			
Huoli siitä, että stressi ja työ on liian kuormittavaa kokemusasiantuntijalle	Ammattilaisen havainnot kat:sta ja huoli jaksamisesta		
Kokemusasiantuntijan voimien tarkkailu, vaikka hoitovastuuta ei ole			
Kokemusasiantuntijan odotukset ryhmää kohtaan suuria			
Kokemusasiantuntijan ahdistuneisuuden huomaaminen ryhmän aikana			
Kokemusasiantuntijan pettymyksen huomaaminen			
huoli kokemusasiantuntijan jaksamisesta ja toiminnan vointiin vaikuttamisesta			
Jännitystä ja pelkoa mitä tulee tapahtumaan	Luottamuksen puute		
Yllätyksellisyys ryhmätilanteissa			

Luottamuksen puuttumista erilaisista ajatustavoista johtuen			
Huoli, että kokemusasiantuntija ei tule sopimuksesta huolimatta			
Odotukset ammattimaisemmasta otteesta eivät vastaa todellisuutta	Odotukset eivät toteudu		
Kokemusasiantuntija ei kertonut niin paljon omista kokemuksistaan kuin olin odottanut			
Kokemusasiantuntijan suunnitelmat ryhmää varten vaativat muokkausta.	Hoidollisten elementtien kertominen kat:lle		
Päiväsairaalassa toimimisen selventäminen			
Ehdotuksen tekemistä toiselle.			
Asioista keskustelu helpottuu	Kommunikaatioon liittyviä ajatuksia	Kokemuksia kommunikatiosta	
Ammattilainen antaa rakentavaa palautetta kokemusasiantuntijalle			
ammattilaisen omien ajatusten esille tuominen ja kuulluksi tuleminen			
Pyrkimys avoimuuteen toisen ideoita kohtaan			
Toisen kannustaminen ja positiivisen palautteen antaminen			
Negatiivisia tunteita syntyy, pyrkimys positiivisten esiin tuomiseen	Ammattilainen kokee haasteellisena torjua kat:n ideoita		
Huomauttaminen samoista asioista tuo esille negatiivisia tunnekokemuksia			

jatkuu

Kokemusasiantuntijan rajaaminen sovittuihin aiheisiin			
Tuntui hankalalta rajata kokemusasiantuntijan ideoita			
Haateita asioiden ymmärtämisessä kokemusasiantuntijan ja ryhmän välillä	Haaste kommunikatiiossa		
Vaikeus ymmärtää toisen ajatuksen kulkua			
Kokemusasiantuntijan taito tuoda ideoita esille	Kat tuo ryhmään tärkeitä asioita vertaisen näkökulmasta	Kokemusasiantuntijan rooli	KOKEMUKSIA ROOLEISTA
Kokemusasiantuntija antaa ammattilaiselle palautetta liian monimutkaisesta tehtävästä ryhmässä			
Kokemusasiantuntija tuo tärkeitä asioita ryhmään			
Kokemusasiantuntija ottaa ryhmässä huomioon yksilöllisyyttä enemmän kuin ammattilainen, joka pyrkii turvaamaan potilaiden oikeutta suojautua.			
Kokemusasiantuntija toimii vertaisena, sanoo asioita ääneen mitä ryhmä ehkä miettii	Kokemusasiantuntija tuo ryhmäkeskusteluun lisää avoimuutta ja syvällisyyttä		
Kokemusasiantuntija voi tasavertaisena kysyä ryhmältä sellaisia asioita, joita ammattilainen ei voi kysyä			
Kokemusasiantuntija kysyy ryhmäläisiltä suoraan asioita, jotka tuovat ryhmäkeskusteluun lisää syvällisyyttä			
Ammattilaisen vastuu ryhmästä tuo eriarvoisuutta ohjaajien kesken	Ammattilaisen vastuu ryhmästä	Ammattilaisen rooli	

5(5)

Ammattilaisen vastuullisuus ryhmästä korostuu			
Kokemus yhdessä ohjauksesta, vaikka vastuu säilyy ammattilaisella			
Kokemus ryhmän ohjauksen raskaudesta, vastuu tuntuu suurelta.			
Ammattilainen ohjaa ja kokemusasiantuntija apuohjaaja			
Oma ammatillinen rooli ryhmän ohjauksessa kokemusasiantuntijan kanssa alkaa selkiintyä	Ammattilainen on ryhmän vastuunohjaaja, kat on ryhmän apuohjaaja		
Ammattilainen on pääohjaaja ryhmässä, kokemusasiantuntija on yksi ryhmäläisistä			
Ajatus, että kokemusasiantuntija ei voi suunnitella hoidollisen ryhmän sisältöä.	Hoidollisuuden säilyttäminen ryhmässä		
Ammattilainen huolehtii hoidollisuuden säilymisestä ryhmässä			

Liite 3. Sisällön analyysin eteneminen: Taulukko 9.

1(3)

TAULUKKO 9. Kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ammattilaisen kanssa

PELKISTYKSET	ALALUOKAT	YLÄLUOKAT
Tunne ettei ole riittävän avoin ammattilaisen ideoille	Epäröintiä vuorovaikutustilanteissa toimimisesta	Kokemuksia yhteistyöstä ammattilaisen kanssa
Ajatus, että sanoo liian voimakkaasti jostain asiasta		
Ajatus toisen mielipiteen kysymisestä		
Ajatus paremmasta syventymisestä asiaan vuorovaikutustilanteessa		
Parityöskentelyn miettiminen	Kokemus epäluottamuksesta	
Kokemus, että ammattilainen ei luota kokemusasiantuntijaan		
Kokemus ettei ole täysivaltainen jäsen työyhteisössä	Positiivisia kokemuksia yhteistyön sujumisesta	
Asioiden läpi käyminen yhdessä tuntuu hyvältä		
Odotus ideoista ja hyvästä yhteistyöstä ammattilaisen kanssa		
Kokemus että suunnittelu sujuu parityöskentelynä hyvin		
Työskentely sujuu ammattilaisen kanssa		
Yhteistyö sujuu hyvin	Ajatuksia ja kokemuksia kommunikaatiosta ammattilaisen kanssa	
Ajatus, että kommunikointiin panostamalla ryhmän suunnittelu sujuu vielä paremmin		
Pohdintaa tapaamisissa käydystä keskustelusta		
Kokemus, että uskaltaa sanoa mielipiteensä		

jatkuu

Palautteen saaminen liian monisanaisesta rentoutuksesta		
Ajatus, että on hieno mahdollisuus olla kokemusasiantuntijana ryhmässä	Kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta	Kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta ryhmässä
Tunne, että ammattina on kokemusasiantuntijuus		
Kokemus, että on mukana ja tuo kokemusasiantuntijuutta esille		
Kokemus omasta kokemusasiantuntijuudesta		
Omien opiskeluiden vaikutus	Kokemusasiantuntijuuteen vaikuttavia tekijöitä	
Sairauden tuoma kokemus on tärkeä asia		
Kokemusasiantuntijan roolin pohdinnassa tulee ajatus, että oma koulutus ja muu tausta ovat erittäin merkittäviä		
Vahva uskomus, että kokemusasiantuntijaon hyvä vertaistuen antamisessa	Ajatuksia kokemusasiantuntijan roolista	
Roolina olla kokemusääni		
Pohdintaa tilanteiden hyödyntämisestä, joissa kat ei tiedä potilaista mitään ja kysyy siksi asioita suoraan.		
Ajatus, että teorian lukeminen auttaisi muistamaan asioita ja hyödyntäisi kokemusasiantuntijuudessa		
Kokemus, että ammattilainen hyvin perillä kokemuksellisesta puolesta.	Kokemuksia ammattilaisen toiminnasta yhteistyössä	Kokemuksia ammattilaisen roolista yhteistyössä

jatkuu

3(3)

Kokemusasiantuntija pitää hyvänä, että ammattilainen muuttaa suunnitelmaa		
Kokemusasiantuntija pitää hyvänä, että ammattilainen kertoo ryhmänohjaustilanteiden käytännöistä.		
Ammattilainen ottaa suurimman vastuun puheesta ryhmässä	Ammattilaisen vastuu ryhmästä	
Ammattilainen päättää käytettävästä materiaalista		
Ammattilainen vastuun ottaminen ryhmästä tuntuu hyvältä		
Tuntuu toimivalta, että ammattilainen tekee viimeiset muokkaukset kaikessa		
Ryhmässä ja suunnittelussa ajankäyttö on ollut ammattilaisen vastuulla.		
Ammattilainen pysyy ammattilaisena	Havaintoja ammattilaisen roolista	
Kokemus ammattilaisen ammatillisuudesta		
Kokemus vahvasta ammattilaisen ammatillisesta roolista		

Liite 4. Sisällön analyysin eteneminen: Taulukko 10

1(3)

TAULUKKO 10. Ammatilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset koko ryhmänohjausprosessista

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Kokemusasiantuntijan haasteellisia kokemuksia yhteistyön alkuvaiheessa	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia yhteistyöstä	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia yhteistyön muodostumisesta
Ammattilainen kokee yhteistyössä haasteellisena erilaiset lähtökohdat		
Ammattilainen kokee uuteen ihmiseen tutustumisen haasteellisena		
Yhteistyön aloittaminen tuntuu ammatillisesta hyvältä		
Ammattilaisen kokemuksia ryhmänohjausyhteistyön muodostumisesta	Ryhmänohjausyhteistyön muodostuminen prosessina	
Ammattilainen kokee ohjaajien välisen keskustelun hyvänä ryhmän aikana		
Ammattilaisen kokemuksia ryhmän ohjaamisesta kokemusasiantuntijan kanssa ryhmän alkuvaiheessa		
Kokemusasiantuntijan ajatuksia yhteistyöstä ryhmän ohjauksessa ryhmän alkuvaiheessa		
Kokemusasiantuntijan ajatuksia ryhmän ohjaamisen ja yhteistyön selkiintymisestä		
Kokemusasiantuntija tekee havaintoja ammatilaisen toiminnasta ryhmässä	Ammattilainen ja kokemusasiantuntija tekevät toisistaan havaintoja ryhmänohjausprosessin aikana	
Ammattilainen tekee havaintoja kokemusasiantuntijasta ryhmässä		
Ammattilainen tekee havaintoja kokemusasiantuntijan jaksamisesta		

jatkuu

Ammattilaisen kokemuksia ennen ryhmän alkamista	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan tuntemuksia ryhmänohjausprosessin alkuvaiheessa	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemuksia ryhmänohjausprosessin eri vaiheista
Uuden ryhmän aloittamiseen liittyviä tuntemuksia ammattilaisella		
Kokemusasiantuntijan ajatuksia ryhmän ohjauksesta ryhmänohjausprosessin alkuvaiheessa		
Ammattilaisen ajatuksia kokemusasiantuntijan ideoiden vastaanottamisesta ryhmän suunnittelussa	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kokemukset ryhmän suunnittelusta	
Ammattilaisen kokemukset ryhmän suunnitteluun liittyvistä haasteellisista asioista		
Ammattilainen ajattelee, että kokemusasiantuntijan ajatukset ja ideat ovat tärkeitä		
Ammattilaisen mielestä ryhmän suunnittelu on helpompaa ryhmänohjausprosessin loppuvaiheessa		
Kokemusasiantuntijan kokemuksia yhteistyöstä ryhmän suunnittelussa		
Kokemusasiantuntijan positiivisia kokemuksia ryhmän suunnittelussa ammattilaisen kanssa		
Ammattilaisen kokema vastuu ryhmän suunnittelussa		
Kokemusasiantuntija kokee, että ammattilainen on päävastuussa ryhmänohjausprosessissa	Ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan havaintoja ja kokemuksia ryhmän ohjauksesta sen eri vaiheissa	
Ammattilaisen ajatuksia ryhmän ohjauksesta		
Ammattilaisen kokemat haasteet ryhmätilanteissa		
Ammattilainen kokee, että ohjaajan rooli selkiintyy prosessin aikana		
Ammattilainen tekee havaintoja ryhmän vaiheista ja ohjaajuudestaan sen eri vaiheissa		

jatkuu

3(3)

Kokemusasiiantuntija tekee havaintoja ajankäytöstä ryhmässä		
Kokemusasiiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjausta helpottavista asioista		
Kokemusasiiantuntijan kokemuksia ryhmän ohjaamisesta ryhmän eri vaiheissa		
Ammattilaisen kokemuksia ryhmäarvioinnin tekemisestä ryhmäkertojen jälkeen	Ammattilaisen kokemuksia koko ryhmänohjausprosessista	
Ammattilaisen kokemuksia ryhmänohjausprosessin vaiheista		
Ammattilaisen ajatuksia koko ryhmänohjausprosessista		
Kokemuksia kokemusasiiantuntijuudesta	Kokemuksia kokemusasiiantuntijuudesta ryhmässä	Kokemusasiiantuntijan merkityksellisiä kokemuksia
Kokemuksia ja ajatuksia kokemusasiiantuntijana olemisesta ryhmässä		
Kokemusasiiantuntija kokee ryhmän suunnittelussa koulutuksen hyödyllisenä	Kokemusasiiantuntija kokee ryhmänohjauskoulutuksen hyvänä	
Kokemusasiiantuntijan positiivisia kokemuksia ryhmänohjauskoulutuksesta		